

– et aktuelt læremiddel
i tidsskriftform

Norsknytt

ISSN 0801 5368

40
år

- Staveprøven
- Skrivestrategier
- Nye Kontekst-bøker
- Nye ungdomsbøker
- Fotball-quiz
- Prøysen-quiz
- Feilfinningsprøve

- Twitter-meldinger
- Retteskjemaer
- Små og store bokstaver
- Falske venner
- Skriftlig eksamen 2014
- Eksamensøvelser
- 52 begrepskort

Hva er Norsknytt?

Norsknytt er et læremiddel i tidsskrift-format, særlig myntet på norsklærere i ungdomsskolen. Et overordnet mål for tidsskriftet er å tilby lærere kopieringsoriginaler, praktiske undervisningstips og faglig oppdatering. Norsknytt ønsker å gi liv og variasjon til norskundervisningen.

Norsknytt ble startet opp av norsk-læreren Jon Hildrum i Namsos i 1976. Nord-Trøndelag fylkeskommune finansierte i en lengre periode utgivelsen av Norsknytt, for å sikre at tidsskriftet ble tilgjengelig for alle ungdomsskolene i Nord-Trøndelag. Senere har tidsskriftet spredt seg til resten av landet.

Alle tekstene i Norsknytt er omfattet av opphavsrett, men lærere kan fritt kopiere alt stoff som er tilrettelagt for elever.

Siden oppstarten har Norsknytt hatt to redaktører. Norsklærer Jon Hildrum var redaktør fra 1976 til 2006. Norsklærer Øystein Jetne har vært redaktør siden 2007.

Vil du abonnere?

Et årsabonnement (fire numre per år) koster 550,- kroner. Bestillingen sendes:

Norsknytt
Postboks 303
7601 LEVANGER

eller:

post@norsknytt.no

Tidligere årganger

Abonnenter på Norsknytt har anledning til å bestille tidligere årganger til redusert pris. Porto og forsendelseskostnader kommer i tillegg:

- ◆ Årgangene fra 1990 til 1992 koster 50,- kroner per årgang.
- ◆ Årgangene fra 1993 til 2006 koster 200,- kroner per årgang.
- ◆ Årgangene fra 2007 til 2013 koster 350,- kroner per årgang.

Innholdsfortegnelse for Norsknytt 1/2-2014

- 4 Lesesenterets staveprøve
- 5 Bokomtale: «Gode skrivestrategier»
- 6 Bokomtale: Nye bøker i Kontekst-serien
- 7 Bokomtale: Skjønnlitterære utgivelser
- 15 Fotball-quiz
- 16 Bokomtaler: Prøysen-bøker
- 17 Prøysen-quiz
- 18 Om bruk av retteskjemaer
- 19 Feilfinningsprøve om den første verdenskrig
- 22 Oversettelsesoppgave – ungdomsspråk
- 24 Oversettelsesoppgave – Twitter-meldinger
- 26 Oversettelsesoppgave – håndskrift
- 28 Moderniseringsoppgave – Snorres kongesaga
- 30 Bruk av store og små bokstaver – bokmål
- 32 Bruk av store og små bokstaver – nynorsk
- 34 Falske venner fra Danmark
- 35 Falske venner fra Sverige
- 36 Falske venner fra England
- 37 Om skriftlig eksamen i norsk våren 2014
- 36 Falske venner fra England
- 37 Om skriftlig eksamen i norsk våren 2014
- 40 Spørsmål i førskrivingsfasen (A1, hovedmål)
- 41 Skille mellom relevant og irrelevant (A1, sidemål)
- 42 Eksempelsvar (A1, sidemål)
- 43 Sjekk av oppgavebestilling (A2, sidemål)
- 44 Tolkning av B-oppgaver
- 46 Layoutkrav
- 47 Lesing av oppgavetekst
- 48 Vurdering av innledninger (B1, norsk hovedmål)
- 49 Valg av hovedperson (B2, norsk hovedmål)
- 50 Eksempeltekst (B3, norsk hovedmål)
- 51 Spørsmål i førskrivingsfasen (B4, norsk hovedmål)
- 52 Bruk av egne nynorskerfaringer («B5», norsk sidemål)
- 53 Bruk av kontraster («B6», norsk sidemål)
- 54 Spørsmål i førskrivingsfasen («B7», norsk sidemål)
- 55 Spenningsoppbygging («B7», norsk sidemål)
- 56 Begrepeskort

Fokus på skrivestrategier

Mange ungdomsskoler rundt om i landet satser nå sterkt på skriving som grunnleggende ferdighet. Sentralt i denne satsningen står Skrivesenteret, der en rekke dyktige fagfolk sprer ny kunnskap om hvordan lærere kan gjøre opplæringen bedre og mer effektiv. Et viktig budskap er at læreren skal være tydelig til stede i klasserommet og modellere skriving for elevene, for eksempel ved å skrive tekster mens elevene ser på og kommenterer. Gode, åpne diskusjoner fremmer elevenes bevissthet om valg som knyttet til innhold, tekstoppbygging og stil.

I en av de bøkene som blir omtalt i dette Norsknytt-nummeret, er et sentralt budskap at god skriveopplæring er opplæring i gode skrivestrategier. Slike strategier kan knyttes til ulike faser i skriveprosessen, men generelt ser norske elever ut til å være lite bevisste på disse fasene. Som sensor til skriftlig eksamen kan man av og til ane at elevene har brukt altfor lite tid på førskrivingsstrategier: Snarere kan det virke som om mange elever kaster seg over tastaturet før de har tenkt på hvilke muligheter oppgavene byr på. Og når punktum er satt, brukes det ikke alltid mye krefter på å bearbeide tekstene ved å stryke, forandre, omklassere og tilføye setninger og avsnitt.

I dette nummeret av Norsknytt prøver vi å vise hvordan bevisst og målrettet arbeid med skrivestrategier kan brukes på årets oppgavesett til skriftlig eksamen. Til hver eneste eksamensoppgave fra våren 2014 har vi laget et forslag til tenke- og skriveaktiviteter. Kanskje kan slik strategitrening gjøre elevene bedre rustet til skriftlig eksamen, like mye som heldagsprøver?

Dette nummeret inneholder også en bok med språkriktighetsoppgaver og en bok med begrepstrening. Sammen med språkriktighetsoppgavene følger det retteskjemaer som er enkle og raske å bruke både for elever og lærere. Begrepstreningen knytter seg på en helt annen måte til innholdssiden i norskfaget. Vi håper at de 52 begrepstkortene kan gjøre norskundervisningen enda et hakk morsommere og mer variert. Ikke minst tror vi at begrepstkortene kan brukes med hell som repetisjon før muntlig eksamen.

Med denne utgivelsen er Norsknytt inne i sin 40. årgang. I det neste nummeret vil vi ta et tilbakeblikk på tidsskriftets historie. Samtidig som vi ser bakover, er vi likevel opptatt av framtiden. Vi minner om at Norsknytt har en Facebook-side der vi prøver å komme med oppdateringer på aktuelt fagstoff. Kanskje kan vi på denne Facebook-siden også få til noen diskusjoner, oss norskårere imellom?

Ellers er vi som før interessert i alle former for innspill! Kontaktinformasjon finner du på motsatt side.

Lesesenteret med god hjelp om rettskrivning

Hvilke forventninger er det rimelig å ha til elevenes staveferdigheter på de ulike trinnene i grunnskolen? Lesesenterets staveprøve er en diktat med 32 nøye utvalgte ord, som raskt kan gi opplysninger om hvilke feiltyper elevene strever med. Diktaten er standardisert for 3.-10. årstrinn.

Mange ungdomsskoler har tradisjon for å teste elevenes lese- og skriveferdigheter ved oppstarten av et nytt skoleår. Carlstens leseprøve har vært mye brukt for å kunne si noe om elevenes lesehastighet. De nasjonale leseprøvene sier mye om elevenes leseforståelse i møte med fremmede tekster – uten hjelp og hjelphemidler.

Ved mange skoler har innhentingen av opplysninger om elevenes skriveferdigheter vært mindre systematisk. Nå har Skrivesenteret sammen med Utdanningsdirektoratet lansert læringsstøttende prøver i skriving for 8. trinn, mens Lesesenteret har lansert en smalere staveprøve som primært er utviklet for å kartlegge hvilke rettskrivningsutfordringer den enkelte eleven strever med.

Solid bakgrunnsstoff

Staveprøven er enkel å gjennomføre i klasserommet. Det er snakk om en 32-ordsdiktat der diktatordene fanger opp de vanligste feiltypene. Ved å studere feilene kan læreren og eleven komme på sporet av rettskrivingsprinsipper som bør få mer oppmerksomhet. En elev som har skrevet «løpene» i stedet for «løpende», bør få hjelp til å bli mer bevisst på at bøyningsendelsene i presens partisipp («-ende») er forskjellige fra flertallsformene i substantiv («-ene»).

Et eget skjema hjelper læreren med å kategorisere feiltypene. Slik kan det bli lettere for læreren å se mønstre i de feilskrevne ordene, for eksempel at Per strever med sj-lyden, at Lise strever med stumme konsonanter, eller at Kari er lite bevisst på hvordan sammensatte ord er satt sammen og dermed feilstaver enten forleddet eller etterleddet.

Andre rettskrivningsutfordringer enn staving, som bruken av stor og liten bokstav, fanges ikke opp av staveprøven.

Solid bakgrunnsstoff

Lesesenterets staveprøve er langt mer enn en liste med 32 ord. Den som bestiller Staveprøven, får tilsendt et hefte på 54 sider med mange tips og mye god informasjon om stavevansker og staveopplæring.

Når eleven skal arbeide videre med det som ikke sitter på plass, er det viktig å starte med det eleven kan. Særlig når stavevanskene er store og omfattende, er det viktig å holde motivasjonen ved like, samtidig som læreren må formidle realistiske forventninger til eleven og de foresatte.

Nyttig også på ungdomstrinnet

Staveprøven kan brukes fra 3. trinn til 10. trinn. Diktatordene er de samme uansett hvilket trinn staveprøven blir brukt på. Staveprøven er testet ut på et representativt utvalg av norske elever, nær 500 elever på hvert trinn, så man vet at gjennomsnittseleven på åttende trinn bare vil ha fire stavefeil. Men noen elever vil ha langt flere feil, og disse elevene kan det være verdifullt å bli bevisst på tidlig i skoleåret. Både på gruppenivå og individnivå kan resultatene skape grobunn for interessante diskusjoner om den videre opplæringen.

Astrid Skaathun:
«Staveprøven» (54 sider)
Pris: 75,- kroner
Lesesenteret 2013

Knallgod framstilling av skrivestrategier

God skriveopplæring er tydelig opplæring i skrivestrategier. Noe av det beste en skrivelærer kan gjøre, er å skrive tekster sammen med elevene. Rådene er mange og tydelige fra en forfattertrio med bånd til Skrivesenteret.

Det er skrivenforskerne Trygve Kvithyld, Trude Kringstad og Guri Melby som står bak boktittelen *Gode skrivestrategier*. Mange norsklærere på mellomtrinnet og ungdomstrinnet har etter hvert opplevd de tre som dyktige og engasjerte kursholdere. Sammen har de nå skrevet en lett tilgjengelig fagbok som alle ungdomsskoler bør kjøpe inn i mange eksemplarer.

Gode oppskrifter for lærerne

Skrivesenteret i Trondheim har helt siden starten markert seg som en institusjon som først og fremst er til for lærerne i skoleverket. En stadig strøm av gode læringsressurser legges ut på senterets hjemmeside.

Når tre solide forskere fra Skrivesenteret går sammen om å skrive en fagbok for lærere, blir resultatet ikke bare en svært velskrevet bok, men også en svært nyttig og praktisk bok. Omrent halvparten av de 88 boksidene er satt av til gjennomgang av undervisningsopplegg: Vi får lese om kreativ skriving etter modelltekst i norskfaget, modellering som støtte for å skrive rapport i naturfag, argumenterende skriving i samfunnsfag og reflekterende skriving i RLE.

Inndeling i fire skrivingfaser

Forfatterne er tydelige på at skrivelærere aktivt og tydelig bør lære bort skrivestrategier til elevene. Det er viktig at elevene forstår hvilke strategier det vil være lurt å bruke på de ulike stadiene i skriveprosessen.

Selv skriveprosessen deler forfatterne inn i fire faser: førskrivingsfasen, skrivingfasen, revi-

sjonsfasen og sluttføringsfasen. Ulike former for idemyldring og studier av modelltekster hører naturlig hjemme i førskrivingsfasen, Førsteutkastet blir til i skrivingfasen. I revisjonsfasen leser elevene over det de har skrevet for å forbedre teksten sin. Boka inneholder en beskrivelse av hvordan lærere kan «LOSE» elevene gjennom førsteutkastet: Elevene bør lære seg teknikker for å Legge til, Omorganisere, Slette og Erstatte.

De fire skrivingfasene utgjør et viktig organiséringsprinsipp i boka, og til hver fase knytter forfatterne et sett med skrivestrategier. Mange av teknikkene som blir beskrevet, har nok skrivelærere smakt på før, men systematikken og de gode eksemplene imponerer. Dessuten skriver forfatterne så godt at alt sammen virker enkelt og forlokkende.

Kan lette tverrfaglig samarbeid

Norsklærere har et særlig ansvar for elevenes lese- og skriveutvikling. Med denne boka til hjelp kan det la seg gjøre å få fart på skriveopplæringen også i andre fag. Skoler som er i ferd med å utarbeide en skriveplan, finner i boka fruktbare matriser å forholde seg til.

Cappelen Damm Akademisk fortjener skryt for denne viktige utgivelsen. At boka er både lettlest og praktisk, bør føre til at den når ut til mange, også til erfarte og travle norsklærere.

T. Kvithyld, T. Kringstad og G. Melby:

«*Gode skrivestrategier*» (88 sider)

Veiledende pris: 259,- kroner

Cappelen Damm Akademisk 2014

Nyoppusset bestselger er blitt enda bedre

Revisjonen av læreplanen i norsk har gitt Gyldendal Undervisning inspirasjon til å fornye grunnboken i norsk for ungdomstrinnet. Basisboken til NYE Kontekst er fortsatt en treårsbok.

På bildesiden er den nye grunnboka en ny opplevelse, for alle bildene fra den forrige utgaven ser ut til å være byttet ut. Grunntrekken i boka er likevel høyst gjenkjennelig: Lærestoffet er ordnet i en rekke små kurs, og til hvert kurs følger det både en tipsliste og en oppgavebank.

Sammendragene i slutten av hvert hovedkapittel er tydeligere knyttet til kursene i kapitlet. Til sammen utgjør sammendragene tolv boksider med punktlister, og disse punktlistene vil egne seg godt til repetisjon før større prøver.

God bruk av eksempltekster

En vesentlig forskjell på den gamle og den nye utgaven er forekomsten av eksempltekster. Den viktigste tanken bak revisjonen av læreplanen var nettopp å styrke skriveundervisningen i norskfaget, og med eksempltekstene klarer lærebokfatterne å gi elevene modeller for egen skriving. Grafiske virkemidler er brukt med omhu, slik at elevene lett kan orientere seg i eksempltekstene og se hvordan de er bygd opp.

På oppgavesidene er det gjort plass til en rekke småtekster og tekstdrag. Oppgavene som hører til, er lite omfattende, men fanger til gjengjeld opp vesentlige sider ved de utvalgte småtekstene. Konseptet virker målrettet og gjennomtenkt.

Feitere bok

Når det gjelder størrelse har basisboken vokst fra 386 til 424 sider. Hvert kurs har fått sin egen åpningsside med opplysninger om mål. I tillegg

har hver åpningsside et filosofisk spørsmål for å få fram førkunnskaper, og de mest sentrale faguttrykkene i kurset er løftet fram i en liten ordbank. Akkurat som i den forrige utgaven er det satt av plass til fire sider med ordforklaringer lengst bak i boka.

Siden den første utgaven av basisboken ble utgitt, har forlaget samlet mange innspill fra norsklærere. Noe av det som er kommet inn i den nye utgaven, er et helt nytt kapittel om å samtale om litteratur, teater og film. Svært aktuelle til skriftlig eksamen i norsk er også to nye boksider om det å sammenlikne tekster og teksttyper.

I den nye utgaven finner vi også litteraturhistorien kort fortalt – lærestoff som Kontekst før bare hadde i *Tekster 1*.

Noe stoff er også forsvunnet, som en følge av at kompetanse mål har falt bort. Gode sider om oversettelse er blitt borte.

Lite svensk og dansk

Den nye utgaven av basisboka inneholder mindre enn et par boksider om svensk og dansk. Det er lite – og kanskje det største minuset ved læreboka.

Forfatterlaget bak den nye basisboka er ellers redusert fra tre til to. Kathinka Blichfeldt og Tor Gunnar Heggem har fått det til igjen.

Kathinka Blichfeldt og Tor Gunnar Heggem:

«Nye Kontekst 8–10. Basisbok» (424 sider)

Veilegende pris: 414,- kroner
Gyldendal Undervisning 2014

Nytt og variert tekstutval

Solid innføringsbok i nynorsk som sidemål

I 2012 kom nye nynorske rettskrivingsreglar. No kjem endeleg ei lærebok i nynorsk som er oppdatert både språkleg og innhaldsmessig.

Den nye nynorskboka i Kontekst-serien er skriven av Bjarne Øygarden og har fått namnet *Nynorsk som sidemål*. Ei skikkeleg lærebok i nynorsk gjer seg godt når elevane skal lære seg ei ny språkform, og denne læreboka er meir enn god nok.

Akkurat som i den førre boka er stoffet delt inn i seksjonar. I den første seksjonen er det lagt opp til at elevane skal samanlikne bokmål og nynorsk for å finne likskapar og skilnader. Deretter følger 30 korte tekstar, i eit breitt utval sjangrar og om svært ulike tema. Det skin igjennom at forfattaren er prega av folkeopplystankten, for tekstane inneheld mykje som er kjekt å vite.

Den faste oppgåvemalen fører til at oppgåvene blir litt formelprega. Kanskje hadde det vore betre om forfattaren av og til fekk lov til å lage meir fantasifulle oppgåver. Lærarar som likar å køyre ein nynorsktimen i veka, får mykje hjelp til å fylle timane med denne boka, men ein bør også finne fram til stoff og arbeidsmåtar utanfor boka for å hindre at opplæringa blir einsformig.

Til slutt i boka kjem ein eigen grammatikkdel og ein oppslagsdel, med språkhistorie og skriverråd.

Alle Kontekst-bøkene finst som digitale smartbøker med innlesen tekst: Det er riktig smart å skaffe seg ein gratis lærarlisens dette skuleåret.

Bjarne Øygarden:

«Nye Kontekst. Nynorsk som sidemål» (198 sider)

Veiledende pris: 288,- kroner
Gyldendal Undervisning 2014

Ny antologi med samtidstekster

Kontekst-familien har vokst seg enda større

Fire år er gått siden Gyldendal gav ut den tredje tekstsamlingen i Kontekst-serien. Det er sprekt av forlaget å forsyne skoleverket med enda en samling gode samtidstekster.

Mange nye forfatternavn har fått plass i *Tekster 4*. Størstedelen av forfatterne er rimeligvis født på 1960-, 1970- og 1980-tallet, men redaktørene har også tatt med noen elevtekster, så også skribenter fra 1990-tallet er representert. For elevene som skal bruke boka, er det helt sikkert motiverende å møte tekster og forfattere som det er lett å kjenne seg igjen i.

Følger gammel sjangerinndeling

Tekstene i antologien er ordnet etter hovedsjanger og undersjanger, akkurat som i de tidligere tekstsamlingene. Denne inndelingen er ryddig, men gir ingen oppskrift på hvilken rekkefølge som bør brukes. For eksempel har redaktørene greid å finne fram til mange gode samiske tekster i ulike sjangrar, og disse tekstene kan det være aktuelt å lese samlet.

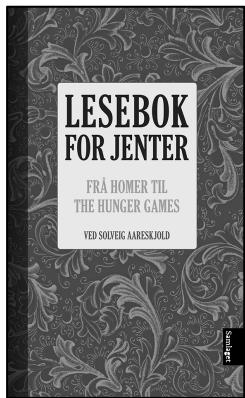
Aller mest prisverdig er kanskje utvalget av tegneserieromaner. Her møter elevene mange lekre boksider. Både *AYA fra Yopougon*, *Rekrutten*, *Apeffes* og *Rosas buss* bør gi næring til elevenes leselyst.

Den samme oppgåvemalen brukes til alle tekster. Elevene skal se på form, finne informasjon, tolke og reflektere, og «ta teksten videre». Rene språkoppgaver knyttet til tekstene er et savn, kanskje kunne malen av og til vært avveket.

Kathinka Blichfeldt og Mona Nilsen (red.):

«Nye Kontekst 8-10. Tekster 4» (278 sider)

Veiledende pris: 448,- kroner
Gyldendal Undervisning 2014

Lesebok på nynorsk

Solveig Aareskjold med rik antologi for jenter

Lesebok for jenter er ikkje «ei lærebok i vanleg forstand», skriv Aareskjold, «men ei samling av tekstar som burde ha stått i lærebøkene for lenge sidan.»

Tekstane spenner frå oldtida til vår eiga tid. Dei handlar om jenter som tenkjer og handlar som fullverdige samfunnsborgarar, om unge kvinner som står oppreist og taklar motgang.

Lesaren møter utdrag frå ein klassikar som Odysseen, men også tekstdrag som blei skapte i vikingtida, renessansen og barokken – og framfor alt dei to siste hundreåra. I antologien finst forfattarrøyster som Jane Austen, Dikken Zwigmeyer, Sigrid Undset og He Dong. Den aller siste godbiten er henta frå science fiction-forteljinga *Hunger Games*, for første gong omsett til nynorsk.

Alle dei tolv forteljingane står godt på eigne bein. Likevel er det eit stort pluss for lesarane at Solveig Aareskjold har skrive små forord til alle tekstane. Alle fororda har ei eittordsoverskrift, til dømes «handlekraft», «frigjering», «lojalitet» eller «omsorg». På denne måten får Aareskjold fint fram at kvinnerolla er samansett.

Aareskjolds lesebok for jenter fortener mange lesarar, også blant gutane. Det er meir enn mogleg å bruke antologien som ein inngangsport til ei fordjuping i eit litterært tema. Og kanskje er det av og til heilt greitt at elavane fordjupar seg i og samanliknar korte tekstar, ikkje heile romanar? Også som rein lystlesing vil leseboka fungere godt. Dei fleste tekstane er på nynorsk.

Solveig Aareskjold:
«Lesebok for jenter» (211 sider)
Rettleiande pris: 262,- kroner
Det Norske Samlaget 2014

Ungdomshistorier på nynorsk

Færøysk novellesamling med ti blikk på same helg

Vinnaren av Den nordiske barnebokprisen for 2011 er endeleg komen ut i Noreg. I ti kapittel følgjer vi fem jenter og fem gutter i alderen 16 til 20 år.

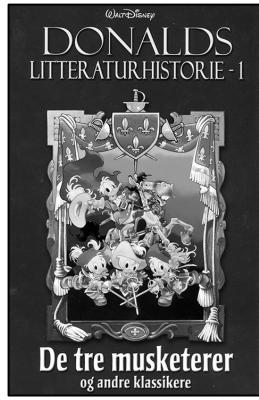
Om *Skriv i sanden* er ei novellesamling eller ein kollektivroman, kan ein diskutere. Dei ti historiene i boka grip inn i kvarandre. Ein biperson i den eine forteljinga er hovudperson i den neste. Kanskje får vi sjå dei same hendingane med eit anna blikk, kanskje tek forfattaren handlinga litt lenger og til ein annan stad.

I ungdomslitteraturen er det ikkje eit heilt uvanleg grep å fortelje ei historie frå ulike synsvinklar. For unge lesarar kan det vere lærerikt å sjå at ei sak har fleire sider, at ein situasjon alltid er avhengig av auga som ser. I denne boka er grepet meir enn vanleg vellukka. Forfattaren overraskar lesaren fleire gonger. Ein tek seg i å tenkje på Carl Frode Tiller og *Innsirkling*-bøkene.

Handlinga går føre seg ei helg i Torshavn. Nokre ungdomar går til bønemøte, andre går til flaska. Vi les om Rani med den sjuke mora og om Tróndur, som både jentene og bestevenen drøymer om. Vi les om Jann, den tjukke guten som flyktar inn i spelverda. Novellene dreier seg om venskap, kjærlekssorg, utestenging, rusbruk, einsemd, sex og mangel på sex. Her er mykje å diskutere i eit klasserom.

Omsetjinga til nynorsk har fått støtte frå Kulturrådet. Den oppgåva har Lars Moa greidd godt. *Skriv i sanden* inneholder mykje herleg nynorsk – og er verdt å lese også for vaksne.

Marjun S. Kjelnæs:
«Skriv i sanden» (171 sider)
Rettleiande pris: 199,- kroner
Det Norske Samlaget 2014

Lek med klassiske tekster

Litteraturhistorie med Donald Duck & Co

Siden Donald Duck kom til verden i 1934, har han blitt skrevet inn i mange av verdens litteraturens mest berømte fortellinger.

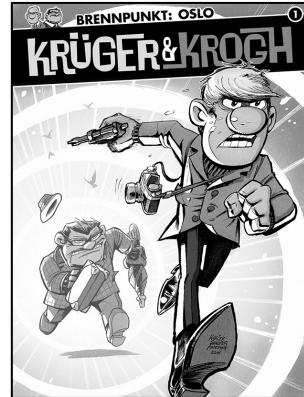
Serieforlaget Egmont utgir nå et firebindsverk med Disney-serier som bygger på klassiske verk i verdens litteraturhistorie. I det aller første bindet er sju historier samlet. Den som er belest, kan her nikke gjenkjennende til scener og figurer fra *Romeo og Julie*, *De tre musketerer*, *Wilhelm Tell*, *Gullivers resier*, *Den uendelige historie*, 1984 og *Carmen*.

Som vanlig er når tegneserier samles i stive permer og litt påkostede utgivelser, er fagfolk engasjert for å skrive små forord til seriene. Denne gangen har valget falt på den finske litteraturviteren Kai Mikkonen, som har en spesiell interesse for tegneserier og klassikere.

I de korte forordene skriver Mikkonen mye interessant om hva som skjer når en roman eller et skuespill blir overført til tegneserieruter. Han viser at slike adaptasjoner reiser en rekke interessante problemstillinger, som helt sikkert vil være interessante å bryne seg på også for elever. Hva skjer for eksempel når Donald går inn i rollen som Romeo og Dolly inn i rollen som Julie? Hvilke egenskaper har figurene normalt til felles, og hvilke problemer og morsomheter oppstår når fantasiverdenene smelter sammen?

I opplæringen er det et velkjent prinsipp å gå fra det kjente til det ukjente. Hvis Donald-venner får lyft til å fordype seg i verdens litterære klassikere, må vel norsklæreren bare juble?

Walt Disney / Kai Mikkonen:
«Donalds litteraturhistorie» (308 sider)
Veiledende pris: 349,- kroner
Egmont Kids Media Nordic 2014

Ny norsk tegneserie

Dramatiske Oslo-dager for Krüger & Krogh

Hvordan så Oslo ut for 40 år siden? Hva var det egentlig som holdt på å skje da Martin Luther King jr. fikk Nobels fredspris?

Trekløveret Ronald Cabicek, Endre Skandfer og Bjarte Agdestein har samarbeidet om å lage en helt ny og storliten tegneserie med handling fra hovedstaden. Tiden er stilt tilbake til 1960-tallet. Statsminister Einar Gerhardsen og sønnen Rune er blant dem som er skrevet inn i historien som virkelige figurer.

Miljøskildringene er nok tegneseriens aller sterkeste side. Tegnerne har prøvd å gjenskape Oslo slik byen var for 40 år siden, og de har brukt mye tid og krefter på å lete fram gamle fotografier for å kunne skape sannferdige miljøer. For Oslo-kjennere som har levd noen år, blir dette gjensynet med byen slik den en gang var, en ekstra stor fornøyelse.

For elever som er vokst opp på 1990-tallet, og kanskje et helt annet sted enn Oslo, framstår nok tegningene først og fremst som vakre og livfulle. Streken kan minne om Asterix-tegneseriene, og det kan også den varierte bruken av tegneserie-ruter og andre virkemidler.

Historien er både fantasifull og humoristisk. Spesialletterforskerne Krüger og Krogh jobber i det særskilte etterretningsorganet AFMA, et organ som virker litt på siden av det offisielle Norge. I denne første historien møter vi en skurk som har oppfunnet et teleportasjonsapparat, så selv om omgivelsene er realistiske, kan det samme ikke sies om handlingen.

Bjarte Agdestein (m.fl.):
«Krüger & Krogh. Brennpunkt: Oslo» (56 sider)
Veiledende pris: 159,- kroner
Egmont Kids Media Nordic 2014

Kritikerrost ungdomsroman

Viktig ungdomsbok om papirløse innvandrere

Med sin tredje ungdomsroman retter Simon Stranger økelyset mot de papirløse innvanderne i Norge. Bærumsjenta Emile får besøk av sin gamle venn Samuel fra Senegal.

For fem år siden gav Simon Stranger ut *Barsakh*, den første boka om Emile og Samuel. I den romanen var Emile en 15 år gammel jente med alvorlige spiseforstyrrelser, på ferie med familien på Gran Canaria. Der dukket Samuel opp på stranda som båtflyktning, og de to knyttet seg til hverandre. Oppholdet i ferieparadiset fikk en trist slutt: Samuel ble oppdaget av politiet og sendt tilbake til Vest-Afrika.

I bok nummer to, *Verdensredderne*, tar Emile opp kampen mot barnearbeid i tekstilindustrien, og hun aksjonerer mot norske varehus som selger altfor billige klær. Også i den tredje boka som nå er kommet ut, *De som ikke finnes*, møter leseren viktige samfunnsproblemer gjennom hovedpersonen Emile. Den nå 18 år gamle Samuel fra første bok har nemlig gjort et nytt forsøk på å få seg et lykkelig liv i Europa, og han har tatt vare på Emilies adresse.

Årets roman kan fint leses uavhengig av de to foregående bøkene i serien. LeSENENrER Får nemlig en kort repetisjon av handlingen i de to bøkene, slik at det er lett å forstå situasjonen til de ulike figurene.

Synsvinkelen er delt mellom norske Emile og senegalske Samuel. Forfattergrepene sikrer at den norske gjennomsnittleseren lett vil kunne identifisere seg med minst én person. Emile fra Blommenholm representerer en vanlig norsk ungdom som i svært liten grad trenger å forholde seg til at det i dag finnes nær 20.000 papirløse innvandrere i Norge – mange av dem under 20 år.

Emilie del av historien foregår i nåtiden, mens Samuels historie begynner på et annet

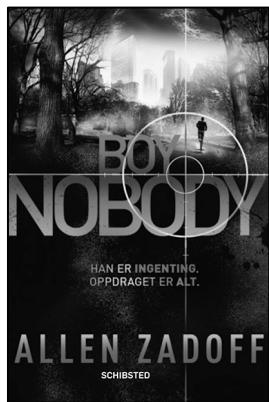
tidsplan, omtrent der den første boka, *Barsakh*, sluttet. LeSENENrER Får følge Samuels nye flukt helt fra hans egen landsby, med konteinerskip til Amsterdam og tog til Norge. Underveis får vi skildringer av den harde virkeligheten, med grov utbytting av arbeidskraft, seksuelt misbruk og avhengighet av narkotika.

Tilværelsen i Oslo-området blir heller ingen dans på roser. Samuel oppfører seg dårlig i møtet med Emile, og han stjeler morens smykker når han får låne baderommet. Han blir ettersøkt av politiet og ender på Trandum, der han velger å avslutte livet.

Rekken av triste og vonde opplevelser i Samuels liv er heldigvis ikke skildret på en måte som gir leSENENrER lyst til å legge fra seg boka. Forfatteren Simon Stranger balanserer godt og skriver på en måte som passer godt for elever i de eldste klassene på ungdomstrinnet.

Strangers tredje ungdomsroman er hans hittil beste. Boka er godt oppbygd og godt fortalt. Fremfor alt får leSENENrER en sterk opplevelse av den skjebnen som har rammet så mange papirløse flyktninger. Romanen skriker ikke etter litterære analyser – den skal leses og opplevdes. Elever kan likevel diskutere om *De som ikke finnes* hører til i en realistisk tradisjon, der viktige samfunnsproblemer settes under debatt. Boka kan godt leses opp mot Fabio Gedas *I havet er de krokodiller* eller Edward Van de Vendels *Lykkefinnen*.

Simon Stranger:
«De som ikke finnes» (175 sider)
Veiledende pris: 244,- kroner
Cappelen Damm 2014

En sekstenårig leiemorders bekjennelser Vellykket thriller reiser viktige spørsmål

Han kaller seg Benjamin og har fått i oppdrag å drepe borgermesteren av New York. Planen er å bli venn med borgermesterens datter, for å komme så nær inn på målet som mulig.

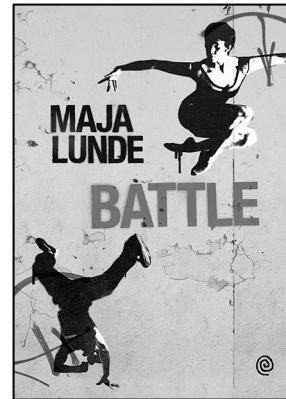
Allen Zadoffs ungdomsroman *Boy Nobody* er den første boka i en planlagt triologi. Den 16 år gamle hovedpersonen er trent opp til å drepe, og han har til å begynne med ingen betenkigheter med å påbegynne sitt sjuende oppdrag. Målet er klart: Han skal sette en giftpenn inn i borgermesterens kropp og deretter fordufte.

I denne første boka får vi lite kjennskap til hovedpersonens fortid. Tittelen, *Boy Nobody*, peker mot en gutt uten identitet. Han har verken venner eller familie. De to sjefene sine kaller han «Mor» og «Far», men de er ikke hans biologiske foreldre. Hovedpersonen er en veltrent og begavet drapsmaskin, men etter hvert som han blir kjent med borgermesteren og datteren hans, vokser følelser fram – og han begynner å tenke litt selv.

Ungdomsromanen er svært spennende og velskrevet, og den vil helt sikkert fenge mange gutter. Kapitlene er korte og fylt med action. Historien tar mange vendinger, så det er lite sannsynlig at leseren går lei.

På et dypere plan kan denne thrilleren leses som en skildring av barnesoldater. I et fordypningsarbeid kan det derfor være naturlig å sammenlikne boka med spillefilmen *Blood Diamond* (2006) eller med Ismael Beahs selvbiografi, *En bedre dag i morgen* (2007).

Allen Zadoff:
«*Boy Nobody*» (320 sider)
Veiledende pris: 218,- kroner
Schibsted Forlag 2014

Rik og lett tilgjengelig ungdomsroman Fengende bok om dans, vestkant og østkant

Maja Lundes *Battle* imponerer både språklig og innholdsmessig. Boka må være midt i blinken for danseglade jenter – og den bør passe bra også for tenåringsguttene.

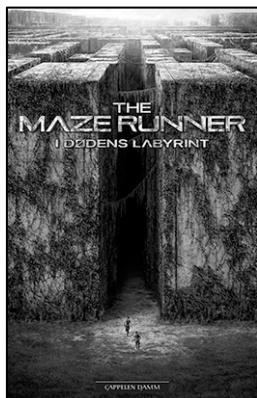
Hovedpersonen og jeg-fortelleren i boka er gymnasiasten Amalie fra Holmenkollen. Hun er elev ved Valkyrien videregående skole, der hun går på en ballettlinje. Danselæreren er streng og spydig, mens klassevenninnene er snobbete. I begynnelsen av boka passer Amalie selv til beskrivelsen «rik, pen og vellykket».

Situasjonen snus på hodet når farens økonomi ramler sammen. Han har ikke styr på inntektene og utgiftene sine, og brått står namsmannen på døra og kaster ham og Amalie ut av vestkantvillaen. Neste stopp er en liten blokkleilighet på Stovner. Et større sosialt fall kan Amalie ikke se for seg, så hun holder hendelsen skjult for alle i vennekretsen.

På Stovner møter Amalie tilfeldigvis en jevnaldrende danser, Katta-eleven Mikael med iranske aner. Raskt finner Amalie ut at hun liker Mikael bedre enn kjæresten Aksel, men også dette holder hun skjult – på den samme måten som hun snakker minst mulig om og med moren sin, som er pasient på en institusjon. Et viktig tema i boka er dobbeltliv og fasadebygging.

Handlingen kan minne litt om *Vinterviken* av Mats Wahl, der en rik vestkant jente forelsker seg i en østkantgutt. Mye mulig kan *Battle* få en like sentral posisjon i norsk ungdomslitteratur som *Vinterviken* har hatt i svensk ungdomslitteratur.

Maja Lunde:
«*Battle*» (233 sider)
Veiledende pris: 262,- kroner
Kagge Forlag

Arvtaker til Dødslekene?

Science fiction-fortelling med drahjelp fra lerretet

Femti gutter i alderen 12 til 18 år er samlet, innrammet av en labrint der døden lurer. Helten Thomas leder etter hvert forsøkene på å finne en vei ut.

Forfatteren James Dashner skrev serien om dødens labrint i perioden 2009–2012. Nå er den første av de fire bøkene filmatisert, og Cappelen Damm har sørget for å utgi en norsk oversettelse.

Filmen og ungdomsromanen begynner på samme måte: Thomas ligger i bunnen av en heis og føres oppover, oppover og oppover. Når takluken åpner seg, ser han opp på de andre guttene i Lysningen, som er navnet på det området der guttene bor. Men Thomas husker bare sitt eget fornavn og sitt eget språk. De andre minnene er blitt slettet.

Lysningen er omgitt av gigantiske steinblokker som hver morgen og kveld blir satt i bevegelse. På den måten blir guttene beskyttet fra uhyrlige skapninger nattestid, mens de får anledning til å utforske den omkringliggende labrinten på dagtid. Åpenbart finnes det noen utenfor som styrer hva som skjer. Etter hvert blir det avdekket at guttene er del av et eksperiment der hensikten er å studere guttenees tanke- og reaksjonsmønstre.

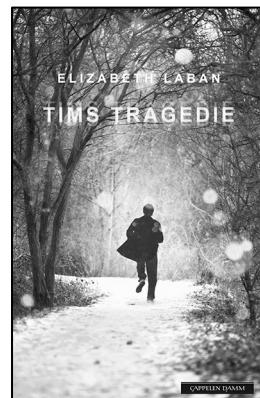
I dødens labrint er en velskrevet bok. Forfatteren har valgt å la guttene utvikle et eget slangspråk, som kommer til syne i dialogene. Dette fenomenet kan være moro å gripe fatt i for en norsklærer, og det samme gjelder spenningsoppbyggingen. Sammenliknet med *Dødslekene*-serien har *I dødens labrint* færre lag og mindre romantikk – og det vil noen like.

James Dashner:

«I dødens labrint» (447 sider)

Veiledende pris: 349,- kroner

Cappelen Damm 2014

En tragediefortelling

Albino-gutt møter sin skjebne i kostskolemiljø

Den 17 år gamle Tim Macbeth er albino og på ingen måte en av skolens mest populære elever. Han innleider et forsiktig forhold til Vanessa, som har en helt annen status.

Kostskolen Irving i New York har som fast ordning at førsteklassingene skal skrive en tragedieoppgave i litteraturtimene. Elevene blir innprentet at tragedien er et drama som har en alvorlig og trist handling, som ofte begynner godt og ender med ulykke. Beskrivelsen passer godt til Tims siste skoleår.

Ungdomsboka *Tims tragedie* har to fortellerstemmer og foregår på to tidsplan. Først møter leseren Duncan, som er ny elev ved skolen. Han overtar Tims gamle soverom, og tradisjonen tro har den forrige innehaveren av rommet etterlatt seg en gave til den nye. Tims gave er en samling CD-er, der han har fortalt historien om sitt eget opphold ved Irving. Duncan er i utgangspunktet lite begeistret for gaven, men blir fengslet av historien – og forstår at han kan få mye hjelp til sin egen tragedieoppgave.

Selv om Duncan og Tim ikke er elever ved skolen samtidig, flettes skjebnene deres sammen. Duncan opplever mye av det samme som Tim opplevde. Men det er Tim som møter den store ulykken. Helt på slutten av boka avsløres det at han var så flau over å være albino at han unnlott å bruke solbriller på en klassetur i snølandskapet, og at han da mistet synet for godt. Boka passer nok best for eldre elever, som kan sammenlikne historien med annen tragisk litteratur.

Elizabeth LaBan:

«Tims tragedie» (293 sider)

Veiledende pris: 262,- kroner

Cappelen Damm 2014

Kontrafaktisk ungdomsroman

Jon Ewo skaper fantasier om et Norge der nazismen aldri tapte

Hvordan ville Norge ha sett ut dersom nazistene vant en full seier i 1941? Jon Ewo leker med historiske hendelser og gir lite sympatiske roller til Heinrich Himmler og Henry Rinnan.

Året er 1957. Den norske kongefamilien lever fortsatt i eksil i London, mens riksprotektor Heinrich Himmler har tatt over styringen av Norge. Han har bosted på slottet, nå bare kalt for riksresidensen, og derfra kan han skue nedover Oslos hovedgate, som har hett Adolf Hitlers gate siden førerens bortgang i 1941. I Ewos alternative norgeshistorie er det fortsatt futt i motstandsbevegelsen, ledet av den sagnomsuste «Kjakan», men samfunnet er gjennomsyret av nazismen.

Unge hovedpersoner

Bokas hovedperson er den 16 år gamle Monika. Hun er frontfigur for naziungdommen og er vokst opp med «onkel Heinrich», selveste riksprotektoren. Framtiden hennes er spikret. Hun skal være en ledestjerne for norsk ungdom, blant annet ved å gifte seg med den jevngamle SS-kadetten Erik og gi liv til mange ariske barn.

På legevakten utdanner Monika seg til å bli sykepleier. På en vakt må hun behandle en sot gutt, Hans, som kommer inn med skader fra en ulykke. Monika føler at hun bør rapportere pasienten som et mulig medlem av motstandsbevegelsen, men hun får følelser for ham og lar det være. Etter hvert møtes Monika og Hans mange ganger i smug, selv om hun er lovet bort til Erik. Trekantdramaet er en viktig drivkraft i romanen.

Monika er indoktrinert og fullstendig overbevist om at nazismen er det riktige for Norge. Noen hendelser får henne likevel til å tvile. Hun spører opp opplysninger om sine døde foreldre, og når hun finner ut at moren var motstandskvinne, stiller hun seg spørsmål om hun har valgt rett side. På legevakten får hun ordre om å varsle fra om svake barn, slik at disse kan hjelpes. Etter hvert forstår Monika at den aktuelle «hjelpen» er deportasjon til utryddelsesleirer i Polen. Også

svikefulle holdninger i venninneflokken og seksuelle tilnærmelse fra familievennen Rinnan får henne til å tvile på sitt svart/hvitt-bilde av verden.

Dragningen mot Hans kan på mange måter virke usannsynlig for en så overbevist nazi-jente som Monika, og det kan også virke rart at Hans klarer å elske en jente som står for de helt motsatte verdiene enn dem han kjemper for. Men leserne godtar nok at kjærligheten trumfer alt.

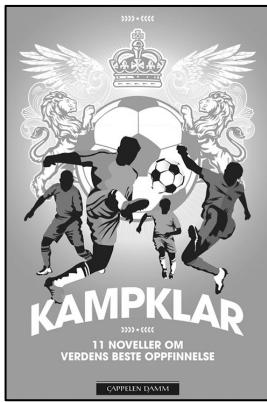
De to guttene i Monikas liv møter begge døden i slutten av boka. Motstandsgutten Hans blir drept i et opprør, mens Erik ofrer sitt eget liv for å berge Monika. Tidligere har Monika oppdaget at Erik føler mer for gutter enn for jenter, så homofili dukker også opp som et tema i boka.

Interessante tankesprang

Romanen 1957 er Jon Ewos andre kontrafaktiske ungdomsbok. Boka er riktig god, og sjangeren kan helt sikkert appellere til mange – ikke minst til elever som nettopp har lært om den andre verdenskrig. I samfunnsfag utgjør kontrafaktisk historieskriving et kompetanse mål. Ewos bok passer utmerket som et utgangspunkt for slike tankelekjer. Kanskje kan elevene diktet videre?

Elever som vil fordype seg i kontrafaktiske romaner, kan tipses om mer voksne bøker, for eksempel Philip Roths *Konspirasjonen mot Amerika* (om Charles Lindbergh som nazi-vennlig president i USA), Simon Urbans *Plan D* (om et Tyskland der Berlinmuren fortsatt står) eller Timur Vermes' *Han er her igjen* (om Hitlers tilbakekomst våren 2011).

Jon Ewo:
«1957» (289 sider)
Veiledende pris: 244,- kroner
Cappelen Damm 2014

Novellesamling Elleve fotballnoveller fra øverste hylle

Et A-lag av norske ungdomsbokforfattere er blitt trommet sammen for å skrive noveller med fotball som felles utgangspunkt.

Novellesamlingen *Kampklar – 11 noveller om verdens beste oppfinnelse* vil treffe mange leser på ungdomstrinnet. Tittelen er god. Hovedpersonene er klare til kamp, både på og utenfor banen.

Bokomslaget er gullfarget, og utvilsomt glittrer det litt av forfatternavnene: Her finnes tekster både av Arild Stavrum, Ragnfrid Trohaug, Endre Lund Eriksen, Lars Mæhle, Levi Henriksen, Alf Kjetil Walgermo, Brynjulf Jung Tjønn, Eivind Evjemo, Mariangela di Fiore, Arne Svingen og Thomas Enger. Alle forfatterne har skrevet en erindringsstilk til novellen.

I skolesammenheng kan det være moro å lese novellene opp mot hverandre. Selv om fotball er et gjennomgangsmotiv, er det ulike temaer som tas opp. Noen av novellene dreier seg mest om offervilje, konsentrasjon og prestasjonsangst. Andre noveller dreier seg mer om vennskap, forelskelse og seksualitet.

I de aller fleste novellene er hovedpersonen en fotballspiller, men forfatterlaget viser at det også går an å være mer original – og at handlingen kan legges både til før, under og etter en kamp. Elever som virkelig vil forske på novellene, kan også kartlegge de stedene handlingen utspiller seg. Det som skjer på treningsfeltet, i garderoben og i dusjen, kan være like viktig som det som skjer på banen.

Mariangela di Fiore (m.fl.):
«Kampklar» (174 sider)
Veiledende pris: 244,- kroner
Cappelen Damm 2014

Alvorlig tema i ungdomsroman Fin kombinasjon av fotball og psykisk helse

Det er helst stas å være sønn til en fotballspiller som skårer i cupfinalen og blir tatt ut på landslaget, men ikke når fotballspilleren dummer seg ut og viser fram dårlige sider.

Hovedpersonen i *En dag skal jeg stupe* er niende-klassingen Henrik, som selv er glad i å leke med lærkula. I begynnelsen av boka framstår han som en forholdsvis glad og vellykket gutt, men hjemme har faren isolert seg i kjelleretasjen med alle tegn på skam, depresjon og psykisk ubalanse.

Skammen har fått Henriks storebror til å rømme hjemmefra, og Henrik selv trekker seg etter hvert bort fra vennene og fotballfellesskapet. Han stenger seg inne i seg selv og takler dårlig å snakke med vennene om problemene hjemme.

Boka har mange korte kapitler. Noen av dem er skrevet i kursiv og skildrer opptakten til den famøse landskampen mot Nederland, der faren blir byttet inn på mot slutten av kampen, men gjør en så dårlig figur at han blir byttet ut igjen straks etterpå – og da nekter han å forlate banen.

Elever som vil fordype seg i boka, kan gjøre lurt i å gripe fatt i skildringene av skam. Det er nemlig disse skildringene som løfter boka og gjør den ekstra verdifull. Magnus Buen Halvorsens ungdomsroman kan gjøre det lettere for ungdom å forstå hvordan nedturer brått kan snu en familiesituasjon på hodet, og hvordan stolthet over egne foreldre kan erstattes med dyp skamfølelse. I bunn og grunn er fotballskildringene mindre viktige, men godt egnet til å huke tak i gutter som selv spiller fotball.

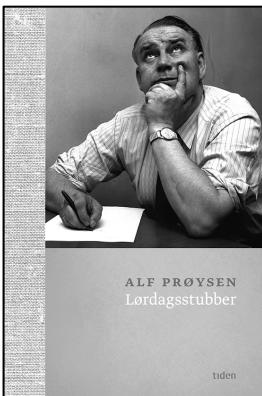
Magnus Buen Halvorsen:
«En dag skal jeg stupe» (278 sider)
Veiledende pris: 218,- kroner
Ominpax 2014

FOTBALL-QUIZ

1. Forfatteren Lars Mæhle skrev i 2002 «Keeperen til Tunisia». Hvilken tittel fikk filmen som bygger på denne romanen?
2. Hvor mange bøker ble i 2013 utgitt på norsk om argentineren Lionel Messi?
3. Hva heter det norske fotballmagasinet som kommer ut én gang i måneden og er kalt opp etter en brasiliansk høyreback?
4. Hva heter selvbiografien til Zlatan Ibrahimovic? Boktittelen har tre ord.
5. Norske forlag gir også i 2014 ut mange bøker med fotball som tema. Om hvilken klubb handler boka «Rød eller død»?
6. Hvilken religiøs leder sa at «av alle uviktige ting i verden er fotball det viktigste»?
7. Hvilken klubb har en supportersang med ordene «Stao no pao» og «I svart og kvitt dei storma fram, badl gaor frao mann te mann»?
8. Hvilken klubb har en supportersang med ordene «Vi reise' oss på store stå når troillungan går på»?
9. Hvilken regel er blitt innført for å motvirke «fisking» på fotballbanen?
10. Hvilket helnorsk ord kan vi bruke som synonym til importordet «corner»?
11. Hvilket helnorsk ord kan vi bruke som synonym til importordet «keeper»?
12. Hva er det danske ordet «landshold» på norsk?
13. Vi snakker ofte om «en heading» når en spiller berører ballen med hodet. Hvilket heldansk ord bruker ofte danskene isteden?
14. Statens fagorgan i språkspørsmål vurderte i 2004 å tillate skrivemåten «kjøpp» istedenfor «cup». Hva heter dette fagorganet?
15. Når vi snakker om fotball, hvilket kostavelsesord er det mest brukte synonymet til ordet «lærkule»?
16. Hvilket trafikkinspirert uttrykk bruker man om det som skjer når en fotballspiller skyter ballen mellom beina til motstanderen?
17. Hva kalles den bevegelsen der spilleren kaster seg bakover i lufta og sparkar ballen over seg i den retningen han hadde ryggen?
18. Ifølge definisjonen til Store Norske Leksikon, hva er et «ekte hat trick»?
19. Hvilken norsk fotballklubb har et stadion som bærer samme navn som hovedkontoret til NRK i Oslo?
20. Hvilket land forbides mest med «sambafotball»?

FASIT

1. Keeperen til Liverpool
2. Fem bøker
3. Josimar
4. Jeg er Zlatan
5. Liverpool
6. Paven (Johannes Paul II)
7. Sogndal
8. Rosenborg
9. Offside-regelen
10. Hjørnespark
11. Målvakt eller målmann
12. Landslag
13. Et «hovedstød»
14. Språkrådet
15. Fotball
16. Å slå en tunnel
17. Et brassespark (typisk Brasil!)
18. Å score tre mål på rad i samme omgang
19. Strømsgodset (Marienlyst)
20. Brasil

Fin gavebok til norsklærere

Prøysens lørdagsstubber samlet i én stor utgave

I 2014 ville Alf Prøysen ha fylt 100 år. I den anledning har Jan Erik Vold og Tiden Norsk Forlag samlet alle de 753 lørdagsstubbene som Prøysen skrev for Arbeiderbladet.

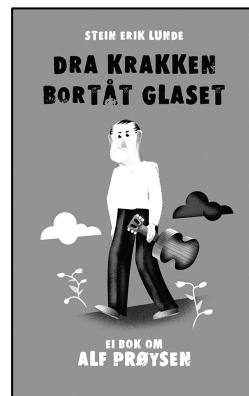
De mange visene og barnefortellingene til Alf Prøysen er velkjente for både unge og gamle norsklærere. Lørdagsstubbene hans, en serie skildringer og korte fortellinger fra Hedmarken, er mindre kjente.

I denne nye utgaven er flere av tekstene pusset på rent språklig, først og fremst for å luke bort feilskrivinger, men dialekten er bevart. Dermed kan nok lørdagsstubbene være litt krevende å lese for elever på ungdomstrinnet, særlig de elevene som har lite kjennskap til talemålet rundt Mjøsa. Og det er vel heller ikke sånn at så mange av stubbene roper på analyser eller refleksjoner samtaler i klasserommet, mest sannsynlig er det norsklæreren selv som vil ha størst glede av tekstene og den stille ettertanke som gjerne følger.

En ren bonus er Jan Erik Volds etterord, der han setter forfatterskapet til Alf Prøysen inn i en større sammenheng. I dette lille essayet fremmer Vold en påstand om at Alf Prøysen stod bak ikke mindre enn ti livsverk: Han leverte et halvt tusen viser, trekvarttusen kortnoveller, fem prosa-samlinger, romanen *Trost i taklampa*, skuespill og eventyr. Dessuten virket Prøysen både som sanger, radiomedarbeiter, viseinnsamler og språklig nyskaper.

Som gave til de fleste norsklærere vil denne boka være midt i blinken!

Alf Prøysen / Jan Erik Vold (red.):
«Lørdagsstubber» (1183 sider)
Veiledende pris: 437,- kroner
Tiden Norsk Forlag 2013

Prøysen for barn og ungdom

Solid biografi om Alf Prøysens liv og dikting

Tidligere har Stein Erik Lunde skrevet gode biografier for ungdom om Henrik Ibsen, Edvard Munch og Amalie Skram. Nå har han lyktes godt også med Alf Prøysen.

Unge lesere fortjener en biografi om Alf Prøysen hundre år etter hans fødselsår. Boka *Dra krakken bortåt glaset* er godt lesestoff både for unge og gamle, og for elever som vil skrive fordypningsoppgave om Alf Prøysens forfatterskap, må denne boka bli et standardverk.

I de første kapitlene leser vi om Alf Prøysens barne- og ungdomsår. Den karrige oppveksten var en viktig forutsetning for tekstene som Prøysen skrev senere i livet, og forfatteren får fint fram hvordan Alf ble inspirert rent musikalsk både av omreisende tatere, av Frelsesarmeen og av sin sangglade far.

Utover i boka vies det stadig større plass til omtaler og små tekstdjennomganger av Prøysens mange viser, stubber og fortellinger. Elever på ungdomstrinnet kan her plukke opp mange gode eksempler på hvordan de kan beskrive tekstene i et forfatterskap.

Elever som tar på seg å snakke om Lundes biografi, kan bli utfordret på flere måter: Var det riktig og nødvendig å skrive om de vanskelige sidene ved Prøysens privatliv, altså alkoholen og den påståtte bofile legningen? Er illustrasjonene bare fine, eller åpner de også for nye innsikter? Hadde det vært bedre med flere fotografier? Passer boka best for 10-åringer, 15-åringer eller 50-åringer? Uansett, biografien er verdt å lese!

Stein Erik Lunde:
«Dra krakken bortåt glaset» (152 sider)
Veiledende pris: 249,- kroner
Gyldendal Norsk Forlag 2014

PRØYSEN-QUIZ

FASIT

1. Fra hvilket fylke stammer Alf Prøysen?
2. I hvilket år ble Alf Prøysen født?
3. Hva slags drakt har haren på seg i sangen om *Helene Harefrøken*?
4. En av Alf Prøysens sangtekster begynner med ordene «Nå har vi vaske golvet og vi har børi ved.» Hva heter denne visa?
5. I sangen *I bakvendtland*, hva er summen av fem og to?
6. Alf Prøysen skrev en vise om å seile fra Toten til Minnesund. Hvilken innsjø nevnes i refrenget?
7. Hvilket instrument spilte Alf Prøysen mest på?
8. Hvilken bystat ønsket den lille gutten å tegne i sangen *Du skal få en dag i mårå*?
9. Hva slags bær blir det sunget om i *Vise for gærne jenter*?
(Hint : «Oppå Lauvåsen veks det ...»)
10. I novellen *Marken* strever Laura med å lese, men hun klarer å hevde seg på en annen måte. Hvordan?
11. Hva lagde snekker Andersen til de tre barna i julenisefamilien?
12. I fortellingen *Den grønne votten*, hva slags familie fikk glede av den votten som Ragnar mistet i snøen?
13. Hvor mange ganger vant Alf Prøysen Nordisk råds litteraturpris, Astrid Lindgren-prisen eller H.C. Andersen-prisen?
14. Alf Prøysen skrev fortellingen *Geitekillingen som ikke kunne telle til ti*. Hvilket dyr var det første som geitekillingen telte?
15. I *Lillebrors vise* synes lillebror at det er fryktelig trist at alle de andre har gått av sted, men hva er det lillebror helt slipper?
16. Hva het Alf Prøysen-figuren som ofte våknet opp som en forminsket utgave av seg selv?
17. Hvor mange fortellinger om Teskjekjerringa skrev Alf Prøysen?
(Hint: Svaret er det laveste primtallet som gir tverrsummen 11.)
18. Alf Prøysen skrev 753 lørdagsstubber for Arbeiderbladet. Hva heter denne avisens i dag?
19. Alf Prøysen er gravlagt samme sted som Bjørnstjerne Bjørnson, Henrik Ibsen og Henrik Wergeland. Hva heter kirkegården?
20. Hvilken fjernsynskanal samarbeidet Alf Prøysen mest med?
1. Hedmark
2. I 1914
3. Sommerdrakt
4. Julekveldsvise
5. Ni
6. Mjøsa
7. Gitar
8. Babylon
9. Jordbær
10. Hun spiser en meitemark
11. Kjelke, dokkeseng og snurrebass
12. En musefamilie
13. Ingen
14. En kalv
15. Skjenn
16. Teskjekjerringa
17. 29 fortellinger
18. Dagsavisen
19. Vår Frelsers gravlund (Oslo)
20. NRK

Retteskjema – feilfinningsoppgåve om WW1

	RET	GAL
Han skulle skrive et artikkel om den første verdenskrigen	V	X
Han skulle skrive en artikkel om den første verdenskrigen	X	X
– men han viste ikke hvordan han skulle begynne	V	X
– men han viste ikke hvordan han skulle begynne	V	X
I magasinet Historie hadde det var ikke i skryttarprøvane sine	V	X
– der tykkes hadde det var ikke i skryttarprøvane sine	X	X
– der tykkes hadde det var ikke i skryttarprøvane sine	V	X
– for givarskribardeler fra Storbritannia , Australia og New Zealand	V	X
– hadde ikke et til alt halvt år skrev tunnalen	V	X
– etter kompleks er det rettstilt å skrive « VANG! »	V	X
– for brukt på Messiasen til engelsk	X	X
– var så økrekvalige at de kom ekskludert fram	V	X
Skjut så mange tykkes som mogleg (mogleg)	V	X
Døk skjut så mange tykkes som mogleg (mogleg)	V	X
Det døk så mange tykkes som mogleg (mogleg)	V	X
– hatt hatt vilt til fordøyde seg i kameraten på Austfronten	V	X
– har hatt hylt til fordøyde seg i kameraten på Austfronten	V	X
– fikk et øye fra skutenes av Østerrike-Ungarn	V	X
Gjernmed visste ikke om han skulle tegne på historie	V	X
– la til et sagnet om Arbeid før det fira 100-årsdagen	V	X
– la til et sagnet om Arbeid før det fira 100-årsdagen	V	X
– tilfelle terrororganisasjonen « Den sorte handa »	V	X
– stiftet terrororganisasjonen « Den sorte handa »	V	X
– ville ha hatt gave til Sørjedoen den dagene	V	X
Gavile Prinsen ble erkærtelungen, Franz Ferdinand	V	X

Retteskjema – bruk av stor og liten forbokstav

Dette retteskjemaet viser de 24 ordene som du skal vurdere. Finn fram til det retteskjemaet synes det er den riktigste ordet i din egen tekst og krys av for «RET» eller «GAL» for å markere du har oversett bokstavordene på riktig måte.

	RET	GALT
Hør skal du? sprute jeg...	V	X
– «Hør skal du? sprute jeg...»	V	X
– gjennkjent fra Finnsmed i passasjertrollen på Gardemoen...	V	X
– gjennkjent fra Finnsmed i passasjertrollen på Gardemoen...	V	X
– Et set med du spør på den mørke, unge mannen?	V	X
– unge mann? Skept i fra rektor var alt annet enn venlig...	V	X
– unge mann? Invert fra rektor var alt annet enn venlig...	V	X
Sorry , jeg belagjer at jeg ikke bruke heftig stilutform...	V	X
Tar jeg spørre hvem er på vei, kære rektors?	V	X
– hun kan verken Grunnloven eller opplysningsloven utset...	V	X
Tidligere hadde hun understilt i RLE og samfunnfag...	V	X
– drømte om ektemannen. Han var iført i forsvarer...	V	X
– En spredt i gild bare han sendt...	V	X
NATO-hovedkvarteret i Brussel	V	X
– burdagsgave: tre kartonger potetgull, av typen Serlandschips...	V	X
– burdagsgave: tre kartonger potetgull, av typen Serlandschips...	V	X

Retteskjema – omsettning av Twitter-meldingar

Dette retteskjemaet synes det er 24 synsemakar som du skal vurdere. Finn fram til det retteskjemaet synes det er den riktigste ordet i din egen tekst og krys av for «RET» eller «GAL» for å markere du har oversett bokstavordene på riktig måte.

	RET	GAL
1. Jøkul/bruker Twitstar for å informere innbyggjarane [...]	V	X
2. Medlingane nedanfor ble publiserte sommaren/sumaren 2014.	V	X
3. Medlingane nedanfor ble publiserte sommaren/sumaren 2014.	V	X
4. Medlingane nedanfor ble publiserte sommaren/sumaren 2014.	V	X
5. Fire unge herrar har drømt skadeverk på nover til...	V	X
6. Det var ikke klart om...	V	X
7. Melding om sakna kom på år...	V	X
8. Ved sek på staden fant han i jentas under dyna i dobbeltseksiga [...]	V	X
9. Et kinn bevidst at ho bleit dikt ut i vassret og hunden under [...]	V	X
10. Det vissig sag at ho hadde klart det stift .	V	X
11. Politiet bølgja en anledning med å kryss Ring 3.	V	X
12. Alle kom seg velberga over streg .	V	X
13. Bebuat mest argumentasjonen nede oppa fyrværket i [...]	V	X
14. Pålaga i ferda til annan målt ved neste scorring/abring.	V	X
15. (...) som i løpet av en hund, men ikke alverdig skadd.	V	X
16. Det som er på staden, vell mer enn del av den lokale oss.	V	X
17. Medding om fulle mense som speler på kassoller (...)	V	X
18. Konsernet er nothårdig.	V	X
19. Ho opplyste at ho gjorde dette fordi det var spennande.	V	X
20. Dette er ikke spennende, men straffart.	V	X
21. En nakkesskasse/kravle prøvde i spring til en politistyrkle.	V	X
22. Han tapte, blei grått og kavridt til arresten.	V	X
23. Vi har grått en klær .	V	X
24. Han sovte på kontoret der han hadde gjort imbrot .	V	X

Retteskjema – omsettning om handskrift

Dette retteskjemaet synes det er 24 synsemakar som du skal vurdere. Finn fram til det retteskjemaet synes det er den riktigste ordet i din egen tekst og krys av for «RET» eller «GAL» for å markere du har oversett bokstavordene på riktig måte.

	RET	GAL
1. Kvifler/Kverfer har vi lært å sikre for han?	V	X
2. Værl/Verfer har vi lært å sikre for han?	V	X
3. For kvenfugla er sen, røgt lettare & friske fram til (...)	V	X
4. Det finn mange eksponat divers deler med mot å klette til (...)	V	X
5. (...) et viktig eksponat er det som er spesielt for en elvare (...)	V	X
6. Når det ikke er tritt fram et mynt minneskasse (...)	V	X
7. Røkke situasjonen er det merk vært å sikre for hand (...)	V	X
8. (...) med laga en eksponat eller handfeste for andre.	V	X
9. 22. (...) i til ikke på et ordentlig universitet (...)	V	X
10. Det er ikke et ordentlig universitet (...)	V	X
11. Det er ikke et ordentlig universitet (...)	V	X
12. (...) det finn ikke noe som heter musikkminne.	V	X
13. Musikkminne henvise til viss visje fra den du har lært (...)	V	X
14. (...) det finn ikke noe som heter musikkminne.	V	X
15. (...) det finn ikke noe som heter musikkminne.	V	X
16. (...)	V	X
17. Mange har gjort et gryte om den ikke klarer (...)	V	X
18. Pavlenberg henvise til viss visje fra den du har lært (...)	V	X
19. (...)	V	X
20. Folk blir glede av gryte om den ikke klarer (...)	V	X
21. (...)	V	X
22. (...)	V	X
23. Det næste vertesveta klede i forråd handskar for hand (...)	V	X
24. (...)	V	X

Retteskjemaer som kan lette vurderingsarbeidet

I dette nummeret av Norsknytt bringer vi både en feilfinningsprøve, en moderniseringsoppgave, oversettelsesoppgaver og oppgaver som tester bruken av stor og liten forbokstav. Til alle disse oppgavene følger retteskjemaer som både læreren og elevene kan bruke.

Vurderingsarbeidet i norskfaget kan være en tidkrevende affære for norsslærere, og for elevene kan det være vanskelig å vurdere seg selv.

På de neste sidene følger ulike former for oppgaver der elevene skal bearbeide tekster, enten ved å rette feil eller ved å oversette mellom bokmål og nynorsk. De retteskjemaene som følger med disse oppgavene, fanger bare opp elevenes rettskriving – men rettskriving er også en ferdighet som elevene innimellom bør arbeide bevisst med.

Retteskjemaene forteller nøyaktig hvilke ord som skal vurderes. I oversettelsesoppgavene er det for eksempel slik at bare noen av ordene er tatt i retteskjemaene. Disse ordene kan man kalle «prøveord», «fokusord» eller «poenggivende ord». De andre ordene velger man ganske enkelt å overse: Man rekker simpelthen ikke å vurdere alt hele tiden. Det samme prinsippet følges i den avsluttende skriveprøven i den danske folkeskolen, der man opererer med en diktat der bare noen av ordene er såkalte «prøveord» som skal vurderes.

Egenvurdering og kameratvurdering

Lærere som markerer skrivefeil i elevtekster, kan av og til føle at de driver med sisyfosarbeid. Den ene feilen etter den andre blir påpekt, men likevel dukker de samme feilene opp i den neste teksten elevene skriver. Med retteskjemaer der elevene selv skal krysse av for riktig eller galt, må elevene i det minste forholde seg aktivt til hva de selv har skrevet – og antallet feil kan gi dem en form for

selvinnsikt. Et viktig poeng er at læringsprosessen ikke bør stoppe med å telle antall feil. Det kan være lurt å samtale med klassene om de ulike prøveordene, slik at elevene bedre forstår hvordan de bør tenke neste gang. Kanskje kan det også være en ide å bruke noen av oppgavene flere ganger, slik at elevene kan se hvor mye de klarer å forbedre seg?

Tips til læreren

Selv om oppgavetyppene bare måler en liten del av elevenes skrivekompetanse, kan retteskjemaer frembringe mye konkret informasjon om nivået på rettskrivningen og slik sett sikre bredden i vurderingsgrunnlaget. En tommelfingerregel kan være at antall riktige prøveord delt på seks vil gi en god antydning om karakternivået.

Hvilke ord som får status som «prøveord», vil selvsagt påvirke vanskegraden. På åttende trinn kan det for eksempel være en idé å lage retteskjemaer i nynorsk som bare fokuserer på hovedreglene for substantivbøyning.

Vanskegraden kan også tilpasses med tanke på hjelpemidler og kamerathjelp. Når elevene skal oversette fra bokmål til nynorsk, kan det være en god ide om elevene får bruke både ordbok og regelbok – da får man også testet elevenes evne til å bruke hjelpemidler. Hvis mye av hensikten er at elevene skal lære underveis, kan det være lurt å la dem jobbe i jevne par.

NB: Feilfinningsprøven om den første verdenskrig har liten skrift. Forstør den opp til A3-format og la elevene jobbe to og to!

FEILFINNINGSOPPGÅVE – NYNORSK

Teksten nedanfor inneholder 50 skrivefeil. Oppdraget ditt er å finne og rette opp så mange feil som mogleg før tida er ute.
Du har lov til å bruke både regelbok og ordbok medan du les korrektur.

- ✓ Sett ein strek under dei orda som har galen stavemåte på nynorsk.
- ✓ Skriv inn den riktige stavemåten rett over det ordet som du meiner har gal stavemåte. Skriv tydeleg!

Du får plusspoeng for å finne og rette feil, men ingen poeng for å erstatte noko som er riktig med noko anna som er riktig.
Du vil få minuspoeng for å setje strek under ord med riktig stavemåte, for det skal ikkje løne seg å setje strek overalt.

Fordjupingsarbeidet

Gjermund klødde seg i hovudet. Han skulle skrive ei artikkel om den første verdenskrigen, men han viste ikke kvar han skulle begynne. I magasinet *Historie* hadde han lest om den gongen engelskmennene plasserte 455 tonn sprengstoff under Messines-høgda, der tyskerne trudde at dei var sikre i skyttergravane sine. Der tok dei tyske generalane veldig feil, for gruvearbeidarar frå Storbritania, Australia og New Zealand hadde i eit og eit halvt år gravet tunellar i «Ingenmannsland», heilt fram til dei tyske stillingane. I juni sa det «pang», eller kanskje er det rettare å skrive «PANG!», for braket fra Messines i Belgia var så sterkt at det blei registrert både i Sveits og på Irland. Ti tusen soldatar vart drepne i eksplosjonen. Dei tyske soldatane som overlevde, var så skrekkslagne at dei kom gråtane fram. Dei allierte soldatane viste ingen nåde: De skjøt så mange tyskarar som mulig.

Gjermund klødde seg i hovudet på nytt. Det var så mykje han ville ha med i artikkelen sin. I startfasen av arbeidet hadde han hatt lyst til å fordype seg i kampane på Østfronten, for tippoldemora hans hadde visstnok fått eit eple frå keiseren av Østerrike-Ungarn då ho var lita. Gjermund visste ikkje om han skulle tro på historia, for tippoldemora hadde sagt eit ord om at ho eigentleg var serber før dei feira 100-årsdagen hennar på gamleheimen i Hardanger. Tippoldemora hadde lagt til at ho hadde vore med på å stifte terroristorganisasjonen «Den sorte hånd», og at ho hadde vært i Sarajevo den dagen Gavrilo Princip drepte erkehertugen, Franz Ferdinand. Gjermund tvilte på at tippoldemoren hadde snakka sant. Ho var nemlig litt forvirra på slutten av livet: Ho angrep pleiarane sine med det ho meinte var ein flammekaster, men som seinare viste seg å vere eit heilt vanleg brannslokkingssapparat. Tippoldemora døde forresten 11. november 1968, på dagen 50 år etter at våpenhvila vart undertegnet.

Kanskje ville det vere betre å skrive om dei nye våpnene som inginørane fant opp under krigen? Gjermund visste at det fanst mykje latterleg og fantasifullt utstyr for hundre år sida, mellom anna tohjulssyklar i den italienske sykkeltroppen. Dessutan visste han at franskmennene i 1914 insisterte på å sende soldatane sine ut på slagmarka i knallrøde buksar, heilt til det gikk opp for generalane at soldatane på den måten vart svært synlege mål for tyskarane som ønskete å plaffe dei ned. Franskmennene hevnet seg ved å sende millionvis av bomber, granater og kanonskudd mot dei tyske stillingane, men det hjalp ikkje stort, og enden på visa vart altså at franskmennene gravde seg ned i skyttargraver.

Stakkars Gjermund blei meir og meir frustrert der han sat ved skrivepulten sin. Han følte at han ikke kom nokon veg. Kanskje ville det vere lurt å tenkje heilt nytt og skrive om rolla til USA? Gjermund var slett ikkje sikker på at historielæreren hadde hørt om Zimmermann-telegrammet eller dei angstfylte amerikanarane som gjorde det ulovlig for tysk-amerikanarar å snakke tysk. Denne ideen var knall, syntes Gjermund. Endelig hadde han funnet ein stad å begynne.

Retteskjema – feilfinningsoppgåve om WW1

	RETT	GALE
Han skulle skrive ein artikkel om den første verdskrigen		
Han skulle skrive ein artikkel om den første verdskrigen		
(...) men han visste ikkje kvar han skulle begynne		
(...) men han visste ikkje kvar han skulle begynne		
I magasinet <i>Historie</i> hadde han lese om den gongen		
(...) der tyskarane trudde at dei var sikre i skyttargravane sine		
(...) der tyskarane trudde at dei var sikre i skyttargravene sine		
(...) for gruvearbeidarar frå Storbritannia , Australia og New Zealand		
(...) hadde i eit og eit halvt år grave tunellar		
(...) eller kanskje er det rettare å skrive «PANG!»		
(...) for braket frå Messines i Belgia var så sterkt		
(...) var så skrekkslagne at dei kom gråtande fram		
Dei skaut så mange tyskarar som mogleg (mogeleg)		
Dei skaut så mange tyskarar som mogleg (mogeleg)		
Dei skaut så mange tyskarar som mogleg/mogeleg		
(...) hatt lyst til å fordjupe seg i kampane på Austfronten		
(...) hatt lyst til å fordjupe seg i kampane på Austfronten		
(...) fått eit eple frå keisaren av Austerrike–Ungarn		
(...) fått eit eple frå keisaren av Austerrike –Ungarn		
Gjermund visste ikkje om han skulle tru på historia		
(...) at ho eigentleg var serbar før dei feira 100-årsdagen		
(...) stifte terroristorganisasjonen «Den svarte handa»		
(...) stifte terroristorganisasjonen «Den svarte handa »		
(...) at ho hadde vore i Sarajevo den dagen		
Gavrilo Princip drap erkehertugen, Franz Ferdinand		

Gjermund tvilte på at tippoldemora hadde snakka sant		
Ho var nemleg litt forvirra på slutten av livet.		
Ho angreip pleiarane sine (ELLER: gjekk til åtak mot)		
(...) med det ho meinte var ein flammekastar		
Tippoldemora døydde forresten 11. november		
(...) på dagen 50 år etter at våpenkvilen vart underteikna		
(...) på dagen 50 år etter at våpenkvilen vart underteikna		
(...) betre å skrive om dei nye våpena som ingeniørane fann opp		
(...) betre å skrive om dei nye våpena som ingeniørane fann opp		
(...) betre å skrive om dei nye våpena som ingeniørane fann opp		
(...) mykje latterleg og fantasifullt utstyr for hundre år sidan		
(...) ut på slagmarka i knallraude bukser		
(...) ut på slagmarka i knallraude bukser		
(...) heilt til det gjekk opp for generalane		
Franskmennene hemna seg		
(...) ved å sende millionvis av bomber, granatar og kanonskot		
(...) ved å sende millionvis av bomber, granatar og kanonskot		
(...) men det hjelpte ikkje stort		
(...) franskmennene grov seg ned i skyttargraver		
Han følte at han ikkje kom nokon veg		
(...) ikkje sikker på at historielæraren hadde høyrt		
(...) dei angstfylte amerikanarane som gjorde det ulovleg		
Denne ideen var knall, syntest Gjermund		
Endeleg hadde han funne ein stad å begynne.		
Endeleg hadde han funne ein stad å begynne.		

Kor mange feil greidde du å finne (halve kryss)?

Kor mange feil greidde du å rette opp (heile kryss)?

Hva er egentlig typisk for ungdomsspråk?

Språkforskerne Stian Hårstad og Toril Opsahl ga i 2013 ut boken «Språk i byen». Der presenterte de en liste med typiske kjennetegn for hvordan ungdommer snakker. Her er noen av punktene, litt forandret:

1. Ungdommer legger ofte til spesielle endestavelser, for eksempel -is på slutten av substantiv. Dermed får vi ord som «førstis», «alkis», «snakkis» og «ferskis».
2. Når ungdommer bind sammen setninger når de snakker, sier de ofte «og så», «og så» og «og så».
3. Mange ungdommer skiller lite mellom skj-lyden og kj-lyden. Ord som «kysse» og «skysse» får den samme uttalen. På Østlandet vinner den tynne Østfold-l-en terregng, for eksempel i ordet «bolle».
4. Ungdommer kan trekke sammen ord og lyder. En 16 år gammel gutt kan si «skjer'a?», mens bestemoren hans heller sier «hva skjer nå da?»
5. Ungdommer bruker slangord oftere enn de eldre.
6. Ungdommer bruker oftere importord fra engelsk («selfie») eller fra ulike innvandrerspråk («lø»).
7. Sammenlignet med voksne bruker ungdommer få fremmedord når de snakker. Generelt har voksne et større ordforråd.
8. Ungdommer bruker mange korte ord og uttrykk for å få frem holdningene sine i samtaler, for eksempel «bra», «særlig», «seriøst» og «ikke faen».
9. I ungdomssamtaler har deltakerne korte replikker og skifter på å snakke, og temmelig ofte snakker de i munnen på hverandre.
10. Ungdommer bruker mange lydhermende ord («og så bare BANG!»). De kan også ape etter stemmer og replikker som de har hørt.

Oppgåve:

Set om teksten ovanfor frå bokmål til nynorsk.

Når omsetjinga blir vurdert, er det berre eit utval av orda som tel!

Retteskjema – omsetjing om ungdomsspråk

Dette retteskjemaet syner dei 24 nynorskorda som du skal vurdere. Finn fram til det understreka ordet i din eigen tekst og kryss av for «RETT» eller «GALE» for å markere om du har omsett bokmålsordet på riktig måte.

	RETT	GALE
1. <u>Kva</u> er eigentleg typisk for ungdomsspråk?		
2. <u>Språkforskarane</u> Stian Hårstad og Toril Opsahl gav (...)		
3. (...) i 2013 ut <u>boka</u> «Språk i byen».		
4. Der presenterte dei ei liste med typiske <u>kjenneteikn</u> (...)		
5. (...) kjenneteikn for <u>korleis</u> ungdom(m)ar snakkar.		
6. Her er <u>nokre</u> av punkta, litt forandra.		
7. Her er nokre av <u>punkta</u> , litt forandra.		
8. <u>Ungdom(m)mar</u> legg ofte til spesielle endestavingar (...)		
9. Når ungdom(m)mar <u>bind</u> saman setningar når dei (...)		
10. (...) snakkar, <u>seier</u> dei ofte «og så», «og så» og «og så».		
11. Ord som «kysse» og «skysse» får den <u>same</u> uttalen.		
12. På <u>Austlandet</u> vinn den tynne Østfold-l-en (...)		
13. Ein 16 år gam(m)al <u>gut</u> kan seie «skjer'a?» (...)		
14. (...) medan/mens <u>bestemora</u> hans heller seier (...)		
15. Ungdom(m)ar brukar/bruker slangord <u>oftare</u> enn eldre.		
16. Ungdom(m)ar brukar/bruker oftare importord <u>frå</u> engelsk.		
17. (...) eller frå ulike <u>innvandrarspråk</u> («lø»).		
18. <u>Samanlikna</u> med vaksne brukar/bruker (...)		
19. (...) ungdom(m)ar få framordet når dei <u>snakkar</u> .		
20. (...) ord og uttrykk for å få fram <u>haldningane</u> sine (...)		
21. (...) har <u>deltakarane</u> korte replikkar og skiftar på (...)		
22. (...) temmeleg ofte snakkar dei i munnen på <u>kvarandre</u> .		
23. (...) brukar/bruker mange <u>lydehermande</u> ord (...)		
24. Dei kan også ape etter <u>stemmer/røyster</u> og replikkar (...)		

Twitter-meldinger fra operasjonssentralen

Operasjonssentralen i Oslo politidistrikt bruker Twitter for å informere innbyggerne om ulike pågående hendelser i hovedstaden. Målet er å nå ut til publikum med relevant informasjon. Meldingene nedenfor ble publisert sommeren 2014.

31. mai 2014

Trysilgata: Fire unge herrer har drevet skadeverk på noen biler. Vi har kontroll på to av dem, som valgte å spytte på patruljemannen. Ikke lurt. De to pågripes på stedet.

24. juni 2014

Langøyene: En person er bitt i låret av en hund, men er ikke alvorlig skadet. De som er på stedet, vet litt mer enn de vil fortelle oss.

14. juni 2014

Valle Hovin: Melding om savnet jente på tre år. Ved søk på stedet fant vi jenta under dyna i foreldrenes dobbeltseng.

28. juni 2014

Tøyen: Melding om fire fulle menn som spiller på kasseroller i Tøyengata. Dette bråker følt. Kasseroller skal ikke brukes til slikt. Konserten er nå avsluttet.

14. juni 2014

Aker brygge: En kvinne hevder at hun ble dyttet ut i vannet og holdt under med trang. Det viste seg at hun hadde klart det selv.

2. juli 2014

Dame (81) tatt for nasking i butikk. Hun opplyste at hun gjorde dette fordi det var litt spennende. Dette er ikke spennende, men straffbart.

19. juni 2014

Gaustad: Politiet hjalp en andefamilie med å krysse Ring 3. Alle kom seg velberget over veien.

2. juli 2014

Akerselva: En narkotikaselger prøvde å løpe fra en politipatrolje. Han tapte, ble pågrepet og kjørt til arresten.

21. juni 2014

Beboer med argentinsk opphav sendte opp fyrverkeri da Argentina scoret mot Iran. Pålagt å feire på annen måte ved neste scoring.

3. juli 2014

Pilestredet: Vi har pågrepet en tyv. Han sovnet på kontoret der han hadde gjort innbrudd.

Oppgåve:

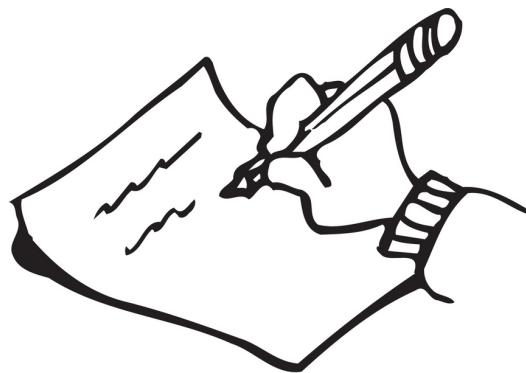
Set om tekstanne ovanfor frå bokmål til nynorsk.

Når omsetjinga blir vurdert, er det berre eit utval av orda som tel!

Retteskjema – omsetjing av Twitter-meldingar

Dette retteskjemaet syner dei 24 nynorskorda som du skal vurdere. Finn fram til det understreka ordet i din eigen tekst og kryss av for «RETT» eller «GALE» for å markere om du har omsett bokmålsordet på riktig måte.

	RETT	GALE
1. (...) brukar/bruker Twitter for å informere <u>innbyggjarane</u> (...)		
2. <u>Meldingane</u> nedanfor blei publiserte sommaren/sumaren 2014.		
3. Meldingane <u>nedanfor</u> blei publiserte sommaren/sumaren 2014.		
4. Meldingane nedanfor blei publiserte <u>sommaren/sumaren</u> 2014.		
5. Fire unge herrar har <u>drive</u> skadeverk på nokre bilar.		
6. <u>Dei</u> to blir gripne på staden.		
7. Melding om <u>sakna</u> jente på tre år.		
8. Ved sok på staden <u>fann</u> vi jenta under dyna i dobbeltsenga (...)		
9. Ei kvinne <u>hevdar</u> at ho blei dytta ut i vatnet og halden under (...)		
10. Det viste seg at ho hadde klart det <u>sjølv</u> .		
11. Politiet <u>hjelpte</u> ein andefamilie med å krysse Ring 3.		
12. Alle kom seg velberga over <u>vegen</u> .		
13. Bebruar med argentinsk opphav <u>sende</u> opp fyrverkeri (...)		
14. Pålagt å feire på <u>annan</u> måte ved neste scoring/skåring.		
15. (...) bitt i låret av ein hund, men ikkje <u>alvorleg</u> skadd.		
16. Dei som er på staden, <u>veit</u> litt meir enn dei vil fortelje oss.		
17. Melding om fire fulle menn som spelar på <u>kasserollar</u> (...)		
18. Konserten er no/nå <u>avslutta</u> .		
19. <u>Ho</u> opplyste at ho gjorde dette fordi det var spennande.		
20. Dette er <u>ikkje</u> spennande, men straffbart.		
21. Ein <u>narkotikaseljar</u> prøvde å springe frå ein politipatrulje.		
22. Han tapte, <u>blei</u> gripen og køyrd til arresten.		
23. Vi har gripe ein <u>tjuv</u> .		
24. Han sovna på kontoret der han hadde gjort <u>innbrot</u> .		

Hvorfor bør vi lære å skrive for hånd?

Ved flere og flere barneskoler lærer førsteklassingene å skrive touch før de lærer å skrive for hånd. For femåringer er det som regel lettere å finne frem til og trykke på en tast enn det er å utforme bokstaven ved hjelp av fingrene.

Skriftforskere advarer allikevel mot å kutte ut opplæringen i håndskrift. Det finnes mange argumenter for at elever fortsatt bør lære å skrive for hånd:

1. Den personlige håndskriften er en viktig del av identiteten til mange mennesker. Alle elever fortjener å få lov til å utvikle en personlig håndskrift som de kan være stolte av. Hadde det ikke vært trist om folk ikke kunne skrive sin egen signatur?
2. I noen situasjoner er det mest lettvint å skrive for hånd, for eksempel når du i en fei må lage en huskeliste eller handleliste for andre.
3. Ved en del skoler og universiteter er det fortsatt slik at elevene og studentene må bruke penn på prøver og eksamener. De som ikke har lært å skrive raskt og lett leselig på papir, får ikke på en ordentlig måte vist frem hva de har lært.
4. Amerikanske skrifeforskere har funnet ut at hjerneaktiviteten er annerledes og bedre hos dem som skriver for hånd. Det ser ut til at de som skriver mye for hånd, lærer dypere og husker bedre enn dem som skriver på tastatur.

5. Noen psykologer mener at hendene våre kan huske rekkefølgen til bokstavene i mange ord, at det finnes noe som heter muskelminne. Psykologene hevder at mange kan skrive navnetrekket sitt uten å tenke på hver enkelt bokstav i navnet.

6. Folk som lærer å skrive for hånd, blir flinke også til å tyde håndskrift. Mange vil gå glipp av mye hvis de ikke klarer å tyde håndskriften i brev fra eldre slektinger eller fra kjæresten.

7. Håndskrevne hilsener virker ofte mer ekte og naturlige enn maskinskrevne hilsener. Folk blir glade når de ser håndskriften din på et postkort eller et julekort.

8. Hvis det blir krig eller diktatur i Norge, kan det hende at internettet og strømnettet blir slått ut – og at fienden får tak i all tekst som du skriver med tastatur. Da er det trygt og godt å kunne skrive beskjeder for hånd.

9. De nyeste nettbrettene klarer å forstå håndskrift, hvis du skriver pent nok. Det er dermed ikke lenger riktig at du må skrive på tastatur når du arbeider på data.

Oppgåve:

Set om teksten ovanfor frå bokmål til nynorsk.

Når omsetjinga blir vurdert, er det berre eit utval av orda som tel!

Retteskjema – omsetjing om handskrift

Dette retteskjemaet syner dei 24 nynorskorda som du skal vurdere. Finn fram til det understreka ordet i din eigen tekst og kryss av for «RETT» eller «GALE» for å markere om du har omsett bokmålsordet på riktig måte.

	RETT	GALE
1. Kvifor/Korfor bør vi lære å skrive for hand?		
2. Kvifor/Korfor bør vi lære å skrive for <u>hand</u> ?		
3. Ved <u>fleire</u> og fleire barneskular/barneskolar (...)		
4. For <u>femåringar</u> er som regel lettare å finne fram til (...)		
5. Skriftforskarar åtvarar likevel mot å kutte ut (...)		
6. Det finst mange <u>argument</u> for at elevar (...)		
7. (...) ein viktig del av identiteten til mange <u>menneske</u> .		
8. Hadde det ikkje <u>vore</u> trist om folk ikkje kunne (...)		
9. I <u>nokre</u> situasjonar er det mest lettvint å skrive for hand (...)		
10. (...) må lage ei <u>hugseliste</u> eller handleliste for andre.		
11. Ved ein del skular/skolar og <u>universitet</u> (...)		
12. (...) får ikkje på ein <u>ordentleg</u> måte vist fram kva dei har lært.		
13. Amerikanske hjerreforskurar har <u>funne</u> ut (...)		
14. (...) er <u>annleis</u> og betre hos dei som skriv for hand.		
15. (...) at det <u>finst</u> noko som heiter muskelminne.		
16. Psykologane hevdar at mange kan skrive <u>namnet</u> sitt utan (...)		
17. Mange vil gå glipp av <u>mykje</u> om dei ikkje klarer (...)		
18. (...) i brev frå eldre slektingar eller frå <u>kjærasten</u> .		
19. Handskrivne <u>helsingar</u> verkar ofte meir ekte og naturlege (...)		
20. Folk blir glade når <u>dei</u> ser handskrifta di på eit postkort (...)		
21. (...) fienden får tak i all tekst som du <u>skriv</u> med tastatur.		
22. (...) trygt og godt å kunne skrive <u>beskjedar</u> for hand.		
23. Dei <u>nyaste</u> nettbretta klarer å forstå handskrift (...)		
24. (...) må skrive på tastatur når du <u>arbeider</u> på data..		

Sagaen om Harald Hardraade

Kapittel 6.

Men da Harald kom til Sikil-ø, herjede han der og lagde sig med sin hær ved en stor og folkerig borg; han satte sig om borgen, thi der var saa sterke mure, at det tyktes ham usikkert at kunne bryde dem. Borgmændene havde mad nok og andre varer, som trængtes til vern. Da fandt han på det raad, at hans fuglefængere tog smaa fugle, som havde reder i borgen og fløi ud i skogen om dagene for at søge sig mad. Harald lod binde paa ryggen af fuglene høvlspaaner af tyrived, heldte smelted vox og svovel paa og lod slaa ild i det; fuglene fløi, saasnart de blev løse, alle paa engang til

borgen for at søge sine unger og reder, som de havde under hustagene som var tækket med rør eller halm. Da tog ilden fra fuglene fat i hustagene. Men skjønt hver for sig bar en liden byrde af ild, blev det dog snart en stor ild, da mange fugle bar ild til tagene vide om i byen, og dernæst brandt det ene hus efter det andet, intil borgen luede. Da gik alt folket du af borgen og bad om naade, de samme som forud mangen dag havde talt overmodig og haanlig om Grækernes hær og deres høvding. Harald gav grid til alle mænd, som bad derom, og fik siden magt over denne borg.

Oppgaver:

- 1) Teksten ovenfor er hentet fra sagaen om Harald Hardråde, slik den ble utgitt av J.M. Stenersen & Co Forlag i år 1900. Skriv om teksten slik at den følger dagens rettskrivningsregler på bokmål.
- 2) Skriv ned fem setninger om hvordan rettskrivningsreglene på bokmål har forandret seg siden 1900. Vis til eksempler fra sagateksten.

Retteskjema – sagaen om Harald Hardråde

Dette retteskjemaet viser de 24 bokmålsordene som du skal vurdere – ikke fest deg ved at ordrekkefølgen sannsynligvis er litt ulik din egen. Finn fram til det understrekede ordet i din egen tekst og kryss av for «RETT» eller «GALT» for å markere om du har modernisert bokmålsordet på riktig måte.

	RETT	GALT
1. Da Harald kom til Sikiløy/Sicilia , herjet han der (...)		
2. Da Harald kom til Sikiløy/Sicilia, herjet han der (...)		
3. (...) herjet han der og la seg der med hæren sin (...)		
4. (...) ved en stor og folkerik borg/by.		
5. for det var så sterke murer at han ikke fant det rimelig (...)		
6. Borgmennene/bymennene hadde mat nok (...)		
7. Da fant han på at fuglefangerne hans kunne ta småfugler (...)		
8. (...) som hadde reir i byen og føy ut i skogen om dagene (...)		
9. På ryggen til småfuglene lot Harald binde høvelsponer (...)		
10. (...) av tyrived/furuved, helte på voks og svovel og tente på.		
11. Fuglene fløy så snart de ble sluppet fri, alle på en gang (...)		
12. Fuglene fløy så snart de ble sluppet fri, alle på en gang (...)		
13. (...) til borgen for å søke sine unger og redet (...)		
14. (...) som de hadde under hustakene som var tekt med siv (...)		
15. (...) som de hadde under hustakene som var tekt med siv (...)		
16. Men selv om hver enkelt fugl bar en liten byrde av ild (...)		
17. (...) ble det snart en stor brann fordi mange fugler bar (...)		
18. (...) og deretter brant det ene hus etter det andre (...)		
19. (...) og deretter brant det ene hus etter det andre (...)		
20. (...) og deretter brant det ene hus etter det andre (...)		
21. Da gikk alt folket ut av byen og ba/bad om nåde (...)		
22. Da gikk alt folket ut av byen og ba/bad om nåde (...)		
23. (...) hadde talt overmodig og hånlig om grekernes hær.		
24. (...) og fikk siden makt over denne borgen/byen.		

Stor eller liten forbokstav?

«HVOR SKAL DU?» SPURTE JEG, BARE NOEN SEKUNDER ETTER AT JEG HADDE GJENKJENT FRU FINNERUD I PASSKONTROLLEN PÅ GARDERMOEN. «ER DET MEG DU SPØR PÅ DEN MÅTEN, UNGE MANN?» SVARET FRA REKTOR VAR ALT ANNET ENN VENNIG. «SORRY. JEG BEKLAGER AT JEG IKKE BRUKTE HØFLIG TILTALEFORM. TØR JEG SPØRRE HVOR DE ER PÅ VEI, KJÆRE REKTOR?» DEN SYRLIGE UNDERTONEN VAR LITT VÅGAL, MEN SANT Å SI HAR JEG ALDRI HATT RESPEKT FOR HENNE, FOR HUN KAN VERKEN GRUNNLOVEN ELLER OPPLÆRINGSLOVEN UTENAT. TIDLIGERE HADDE HUN UNDREVIST I RLE OG SAMFUNNSFAG, MEN NÅ SATT HUN STORT SETT BARE PÅ KONTORET SITT OG DRØMTE OM EKTEMANNEN: HAN VAR TILSATT I FORSVARET OG OFTE PÅ UTENLANDSOPPDRAG. EN SØNDAG I APRIL BLE HAN SENDT TIL NATO-HOVEDKVARTERET I BRUSSEL, OG DET VAR DIT REKTOR NÅ SKULLE. MED SEG TIL FLYPLASSEN HADDE HUN TATT MED SEG ÅRETS BURSDAGSGAVE: TRE KARTONGER POTETGULL, AV TYPEN SØRLANDSCHIPPS.

Teksten ovenfor er skrevet med store bokstaver. Skriv teksten på nytt, denne gangen med riktig bruk av store og små bokstaver (bruk baksiden hvis nødvendig):

Retteskjema – bruk av stor og liten forbokstav

Dette retteskjemaet viser de 24 ordene som du skal vurdere. Finn fram til det understrekede ordet i din egen tekst og kryss av for «RETT» eller «GALT» for å markere om du har brukt små og store bokstaver på riktig måte.

	RETT	GALT
« <u>Hvor</u> skal du?» spurte jeg ...		
«Hvor skal du?» <u>spurte</u> jeg ...		
... gjenkjent <u>fru</u> Finnerud i passkontrollen på Gardermoen.		
... gjenkjent fru <u>Finnerud</u> i passkontrollen på Gardermoen.		
... gjenkjent fru Finnerud i passkontrollen på <u>Gardermoen</u> .		
« <u>Er</u> det meg du spør på den måten, unge mann?»		
«... unge mann?» <u>Svaret</u> fra rektor var alt annet enn vennlig.		
«... unge mann?» Svaret fra <u>rektor</u> var alt annet enn vennlig.		
« <u>Sorry</u> . Jeg beklager at jeg ikke brukte høflig tiltaleform.		
«Sorry. <u>Jeg</u> beklager at jeg ikke brukte høflig tiltaleform.		
T <u>ør</u> jeg spørre hvor De er på vei, kjære rektor?»		
T <u>ør</u> jeg spørre hvor <u>De</u> er på vei, kjære rektor?»		
... hun kan verken <u>Grunnloven</u> eller opplæringsloven utenat.		
... hun kan verken Grunnloven eller <u>opplæringsloven</u> utenat.		
Tidligere hadde hun undervist i <u>RLE</u> og samfunnsfag		
Tidligere hadde hun undervist i RLE og <u>samfunnsfag</u>		
... drømte om ektemannen: <u>Han</u> var tilsatt i Forsvaret ...		
... drømte om ektemannen: Han var tilsatt i <u>Forsvaret</u> ...		
En <u>søndag</u> i april ble han sendt ...		
En søndag i <u>april</u> ble han sendt ...		
... <u>NATO-hovedkvarteret</u> i Brussel ...		
... NATO-hovedkvarteret i <u>Brussel</u> ...		
... bursdagsgave: <u>tre</u> kartonger potetgull, av typen Sørlandschips.		
... bursdagsgave: tre kartonger potetgull, av typen <u>Sørlandschips</u> .		

Er du usikker på reglene? Sjekk nettsidene til www.sprakrad.no og www.korrekturavdelingen.no

Stor eller liten forbokstav?

«KOR LENGE HAR DU VISST AT NRK ER EI FORKORTING FOR NORSK RIKSKRINGKASTING?»
NABOJENTA SÅG PÅ MEG MED UNDRANDE AUGE, SOM OM HO HADDE FALLE NED FRÅ
MÅNEN. TUNGA HENNAR HANG LITT UT AV MUNNEN, SÅ HO MINTE MEG OM HUNDEN MIN,
EIN VAKSEN SJÆFER. «EG HAR VISST DET SIDAN NOVEMBER», SVARTE EG KORT. EG VILLE
IKKJE HA FLEIRE SPØRSMÅL, KORKJE OM TV-SELSKAP, PH-VERDIAR, U-DALAR ELLER X-AKSAR.
EG VILLE HEIM TIL MORMORA MI I MØRE OG ROMSDAL OG DET EG LIKTE ALLER BEST: Å
PLUKKE KVITVEIS I VEGKANTEN OG ETE SVELER MED GUDBRANDSDALSOST. NABOJENTA
DROG MEG RASKT TILBAKE TIL SOMMAR-OSLO. «HAR DU INNTRYKK AV AT OSLO-GUTAR
RESPEKTERER BIBELEN?» SPURDE HO. «DEI BRYR SEG MEIR OM DESSE», SVARTE EG OG
DROG FRAM 200 EURO FRÅ BUKSELOMMA.

**Teksten ovenfor er skriven med store bokstavar. Skriv teksten på nytt, denne
gongen med riktig bruk av store og små bokstavar (bruk eventuelt baksida):**

Retteskjema – bruk av stor og liten forbokstav

Dette retteskjemaet syner dei 24 orda som du skal vurdere. Finn fram til det understreka ordet i din eigen tekst og kryss av for «RETT» eller «GALE» for å markere om du har brukt små og store bokstavar på riktig måte.

	RETT	GALE
« <u>Kor</u> lenge har du visst at NRK ...		
«Kor lenge har du visst at <u>NRK</u> ...		
... er ei forkorting for <u>Norsk</u> riksringkasting?»		
... er ei forkorting for Norsk <u>riksringkasting</u> ?»		
<u>Nabojenta</u> såg på meg med undrande auge ...		
... som om ho hadde falle ned frå <u>månen</u> .		
<u>Tunga</u> hennar hang litt ut av munnen		
... ho minte meg om hunden min, ein vaksen <u>sjæfer</u> .		
« <u>Eg</u> har visst det sidan november» ...		
«Eg har visst det sidan <u>november</u> » ...		
... korkje om tv/TV-selskap, <u>pH-verdiar</u> , U-dalar eller x-aksar.		
... korkje om tv/TV-selskap, pH-verdiar, <u>U-dalar</u> eller x-aksar.		
... korkje om tv/TV-selskap, pH-verdiar, U-dalar eller <u>x-aksar</u> .		
Eg ville heim til mormora mi i <u>Møre og Romsdal</u> ...		
... det eg likte aller best: <u>å</u> plukke blåveis i vegkanten ...		
... <u>å</u> plukke <u>kvitveis</u> i vegkanten og ete sveler med gudbrandsdalsost.		
... <u>å</u> plukke kvitveis i vegkanten og ete sveler med <u>gudbrandsdalsost</u> .		
Nabojenta drog meg raskt tilbake til <u>Sommar-Oslo</u> .		
«Har du inntrykk av at <u>Oslo-gutar</u> respekterer Bibelen?» spurde ho.		
«Har du inntrykk av at Oslo-gutar respekterer <u>Bibelen</u> ?» spurde ho.		
«Har du inntrykk av at Oslo-gutar respekterer Bibelen?» <u>spurde</u> ho.		
« <u>Dei</u> bryr seg meir om desse», svarte eg ...		
«Dei bryr seg meir om desse», <u>svarte</u> eg ...		
... svarte eg og drog fram 200 <u>euro</u> frå bukselomma.		

Er du usikker på reglane? Sjekk nettsidene til www.sprakrad.no og www.korrekturavdelingen.no

FALSKE VENNER FRA DANMARK

Når språkvitere beskriver to nært beslektede språk, bruker de ofte uttrykket «falske venner» om ord med helt ulik betydning, selv om de to ordene skrives likt eller nesten likt på de to språkene.

I tabellen nedenfor ser du 15 danske avisoverskrifter/setninger som lett kan misforstås av nordmenn, fordi det understrekede ordet har en helt annen betydning på norsk enn på dansk. Finn ut hva som er den danske betydningen og skriv løsningsbokstaven inn i kolonnen til høyre!

1. « <u>Blød</u> Wimbledon-start venter Wozniacki»	
Hva betyr ordet med understrek, A) «enkel» eller O) «fuktig»?	
2. «Lilleput <u>drillede</u> Canadas hockeystjerner»	
Hva betyr ordet med understrek, N) «driblet» eller T) «skapte vansker for»?	
3. « <u>Bilisterne</u> bliver irritable og <u>dytter</u> af børnene»	
Hva betyr uttrykket med understrek, E) «skyver på» eller O) «tuter på»?	
4. «Diego er faderen til den <u>lille</u> purk»	
Hva betyr ordet med understrek, L) «gris», M) «gutt» eller T) «politimann»?	
5. « <u>Antallet</u> av påskeæg avhenger af hvor <u>artig</u> du har været»	
Hva betyr ordet med understrek, K) «høflig» eller R) «morsom»?	
6. «En eldre mand fik <u>stjålet</u> sin <u>tegnebog</u> og bilnøgler»	
Hva betyr ordet med understrek, R) «lommebok» eller V) «skissebok»?	
7. « <u>Morgenbrød</u> kan give dig kræft»	
Hva betyr ordet med understrek, A) «rundstykke» eller I) «morgenerksjon»?	
8. « <u>Rar</u> svensk politimand gav sin madpakke væk»	
Hva betyr ordet med understrek, D) «merkelig» eller F) «vennlig»?	
9. « <u>Gåture</u> holder dig <u>rask</u> »	
Hva betyr ordet med understrek, T) «frisk» eller V) «hurtig»?	
10. «Danskerne <u>tøver</u> med at købe bolig»	
Hva betyr ordet med understrek, U) «nøler» eller Ø) «vitser»?	
11. «Danmark i <u>svær</u> VM-gruppe»	
Hva betyr ordet med understrek, L) «stor» eller S) «vanskelig»?	
12. «Vi tilbyder et stort udvalg af morgenmad, <u>frokost</u> og aftensmad»	
Hva betyr ordet med understrek, A) «frokost», Y) «lunsj» eller Å) «middag»?	
13. «Vatikanet <u>indfører</u> bøsse-test»	
Hva betyr ordet med understrek, B) «gevær», G) «boks» eller K) «homse»?	
14. «Han var en ordentlig grinebider med charme og humør»	
Hva betyr ordet med understrek, K) «en som ler mye» eller N) «surpomp»?	
15. «Kuk i Københavns <u>rådhusur</u> »	
Hva betyr ordet med understrek, A) «gjøk», D) «penis» eller E) «surr»?	

FALSKE VENNER FRA SVERIGE

Når språkvitere beskriver to nært beslektede språk, bruker de ofte uttrykket «falske venner» om ord med helt ulik betydning, selv om de to ordene skrives likt eller nesten likt på de to språkene.

I tabellen nedenfor ser du 15 svenske avisoverskrifter/setninger som lett kan misforstås av nordmenn, fordi det understrekede ordet har en helt annen betydning på norsk enn på svensk. Avgjør hva det understrekede ordet betyr på norsk og skriv løsningsbokstaven inn i kolonnen til høyre!

1.	« Det ska bli fantastiskt roligt att få späla de här matcherna. »	
	Hva betyr ordet med understrekket, A) «avslappende» eller B) «morsomt»?	
2.	« De svenska barnmorskorna borda vara stolta. »	
	Hva betyr ordet med understrekket, R) «barnemorderskerne» eller O) «jordmødrene»?	
3.	« Förut var finansministeren slösiktig, sedan alldelens för snål. »	
	Hva betyr ordet med understrekket, G) «snill», N) «gjerrig» eller T) «merkelig»?	
4.	« Vi äter glass och läser varningar från myndigheterna. »	
	Hva betyr ordet med understrekket, B) «glass», D) «is» eller E) «sopp»?	
5.	« Jag var med om en konstig händelse när jag var ute med mine hundar. »	
	Hva betyr ordet med understrekket, A) «estetisk», D) «kunstig» eller E) «merkelig»?	
6.	« Matcha en stor stickad tröja med en stickad kjol! »	
	Hva betyr ordet med understrekket, B) «kjole», D) «kåpe» eller F) «skjørt»?	
7.	« Då kom ni barn och besökte mig. »	
	Hva betyr ordet med understrekket, I) «9», O) «dere» eller U) «nitriste»?	
8.	« Han var mycket artig, men sa inte mycket. »	
	Hva betyr ordet med understrekket, R) «høflig», T) «kunstnerisk» eller V) «morsom»?	
9.	« Männen tycker att jag är himla rar ... »	
	Hva betyr ordet med understrekket, H) «sjeldent», K) «snodig» eller T) «søt»?	
10.	« Jag har inte anledning att komma på besök», sade nordmannen.	
	Hva betyr ordet med understrekket, A) «grunn» eller E) «tid»?	
11.	« Genom mina syskonbarn har jag fått upp ögonen för den här världen. »	
	Hva betyr ordet med understrekket, L) «nevøer og nieser» eller M) «fettere og kusiner»?	
12.	« Middag blev det på Ikea, innan vi drog hem och småpulade lite. »	
	Hva betyr ordet med understrekket, K) «elsket» eller L) «ordnet»?	
13.	« Jackie Arklöv anslöt sig till den bosnienkroatiska armeen som legosoldat. »	
	Hva betyr ordet med understrekket, I) «leialsoldat», O) «Lego-soldat» eller U) «tekniker»?	
14.	« På resan bytte jag kläder och glasögon flera gånger. »	
	Hva betyr ordet med understrekket, N) «briller», P) «glassøyne» eller V) «øyenbryn»?	
15.	« Utlänningarna ägnade sig åt tiggeri og dagdriveri. »	
	Hva betyr ordene med understrekket, G) «beskjeftiget seg med» eller T) «egnet seg til»?	

FALSKE VENNER FRA ENGLAND

Når språkvitere beskriver to nært beslektede språk, bruker de ofte uttrykket «falske venner» om ord med helt ulik betydning, selv om de to ordene skrives likt eller nesten likt på de to språkene.

I tabellen nedenfor ser du 15 engelske avisoverskrifter/setninger som lett kan misforstås av nordmenn, fordi det understrekede ordet har en helt annen betydning på norsk enn på engelsk. Finn ut hva som er den engelske betydningen og skriv løsningsbokstaven inn i kolonnen til høyre!

1.	« I feel full all the time even when I have not eaten. »	
	Hva betyr ordet med understrek, E) «sterkt beruset» eller I) «mett»?	
2.	« Because she was clumsy and slow, the others hardly tried to include her. »	
	Hva betyr ordet med understrek, G) «prøvde hardt» eller N) «prøvde i liten grad»?	
3.	« She liked it if we sat with back straight, only wrists on the table. »	
	Hva betyr ordet med understrek, D) «ankel», N) «håndledd» eller T) «skulder»?	
4.	« Gaza's reconstruction will cost billions. »	
	Hva betyr ordet med understrek, A) «billioner», B) «milliarder» eller D) «millioner»?	
5.	« In time, students learn how to write a paragraph. »	
	Hva betyr ordet med understrek, Y) «avsnitt», Ø) «paragraf» eller Å) «paragraftegn»?	
6.	« I guess I am not very clever when it comes to reading charts. »	
	Hva betyr ordet med understrek, A) «avtaler», B) «kart» eller D) «tabeller»?	
7.	« He has been three times in Norway »	
	Hva betyr ordet med understrek, E) «ganger» eller O) «timer»?	
8.	« Eventually they bumped into each other on the street. »	
	Hva betyr ordet med understrek, F) «eventuelt», K) «jevnlig» eller L) «til slutt»?	
9.	« This summer heat has upped the pressure on men to show more flesh. »	
	Hva betyr ordet med understrek her, M) «flaks», R) «flesk» eller S) «hud»?	
10.	« Jason is a gifted player and he will make us better. »	
	Hva betyr ordet med understrek, A) «farlig», D) «forgiftet» eller E) «talentfull»?	
11.	« We were supposed to give him a lot of hell. »	
	Hva betyr uttrykket med understrek, N) «mye flaks» eller S) «mye trøbbel»?	
12.	« It was ethical to offer untested drugs to people infected by the virus. »	
	Hva betyr ordet med understrek, G) «kjøpe», J) «ofre» eller K) «tilby»?	
13.	« How did we get into this mess? »	
	Hva betyr ordet med understrek, I) «gudstjeneste», O) «knipe» eller ÅE) «messing»?	
14.	« The site tells the story of the arrival of the Romans in Britain. »	
	Hva betyr uttrykket med understrek, M) «romanene» eller R) «romerne»?	
15.	« The science fiction film Prometheus eas staged in a warehouse. »	
	Hva betyr ordet med understrek, N) «festning», S) «kjøpesenter» eller T) «lager»?	

«Smaken av Noreg» - eksamensoppgavene 2014

Tilbakemeldingene på sensormøtene våren 2014 viste at mange norsklærere likte årets tema og innføringen av en mer faglig A-oppgave. I norsk hovedmål holdt karaktergjennomsnittet seg på 3,5 som året før, mens snittet falt fra 3,2 til 3,1 i norsk sidemål.

Kjønnsforskjellene er i 2014 blitt enda et hakk større, for nå er jentene i snitt blitt 0,6 karakterpoeng bedre enn guttene både i hovedmålet og sidemålet, mens forskjellen var 0,5 poeng i 2013. Guttens gjennomsnittskarakter til eksamen i norsk sidemål er nå så lav som 2,8. Litt bedre er den i norsk hovedmål: 3,2.

Tabellen nedenfor viser karakterfordelingen for alle elevene i norsk hovedmål og norsk sidemål:

Hovedmål	1	2	3	4	5	6
2013	1 %	14 %	39 %	32 %	12 %	2 %
2014	1 %	14 %	38 %	32 %	13 %	2 %

Sidemål	1	2	3	4	5	6
2013	1 %	21 %	43 %	26 %	9 %	1 %
2014	3 %	26 %	40 %	23 %	7 %	1 %

Fordelingen holder seg svært stabil i hovedmålet, mens karakteren blir mer brukt enn før i norsk sidemål, der 69 prosent av elevene belønnet med karakterer på den nedre delen av skalaen. (For ordens skyld: Karakterfordelingen i matematikk er enda et hakk mørkere.)

I dette nummeret av Norsknytt har vi laget veiledningsmateriell til årets oppgavesett. Noen fasit følger ikke med, men vi håper og tror at arbeidet med oppgavene vil gjøre elevene mer bevisste på de mulighetene og begrensningene som ligger i oppgavesettet.

Mange av oppgavemarkene inneholder ulike former for førskrivningsstrategier, altså strategier som elevene kan ha nytte av å bruke før de kaster seg over tastaturet og skriver i vei. Skal elevene lære seg å angripe oppgaver på best mulig måte, kan det være en idé å bruke mye tid på denne første delen av skriveprosessen. Trener elevene til eksamen først og fremst ved å gjennomføre hele tentamensdager, blir det normalt litt for lite fokus på selve oppgaveteksten.

Her følger korte beskrivelser av de kopিoriginalene som Norsknytt har utarbeidet:

Kvikk Lunsj-reklamen (s. 40)

Her er 15 spørsmål å snakke om før elevene begynner å skrive. Spørsmålene kan bevisst gjøre elevene på viktige ord i oppgaveteksten og få dem til å se muligheter og begrensninger.

Språklig sammenlikning (s. 41)

Hva slags setninger kan passe inn i et svar som skal ta for seg de språklige forskjellene på tre versjoner av *Sommerfuggel i vinterland?* Her går oppgaven ut på å stille seg kritisk til tanker man har klort ned på papiret i en heller ukritisk før-skrivingsfase. Hva som er relevante/irrelevant, vil være et diskusjonsspørsmål. «Fasiten» nedenfor er streng:

Setning A	R + S
Setning B	I + S
Setning C	R + U
Setning D	R + S
Setning E	I + S
Setning F	I + U

Setning G	I + S
Setning H	I + S
Setning I	R + S
Setning J	R + S
Setning K	I + U
Setning L	R + S

Språklig sammenlikning (s. 42)

I dette fyldige eksempelsvaret har eleven svart i form av en punktliste. Elevene kan merke seg at A-oppgaven er besvart med en hel A4-side, og at svaret inneholder både en slags innledning og en slags avslutning – selv om dette ikke er noe krav.

Sommerfugl-fortelling (s. 43)

I A2-oppgaven ble elevene bedt om å omforme sangteksten til en fortelling. Som sensor kunne det være lett å glemme at elevene bare fikk servert den første strofen – og at det derfor var urimelig å forvente at elevene skulle ha forstått den dypere meningen med sangen. Oppgaven passer til en bearbeidingsfase, når eleven er ferdig med førstekastet og skal sjekke om oppgaven faktisk er besvart.

Kvikk Lunsj-reklamen (s. 44–45)

De to Norsknytt-sidene på side 44 og 45 henger sammen. Her er det meningen at elevene skal se hvor åpne oppgavene faktisk er, og at eleven med bestemte spesialiteter har gode muligheter for å tolke oppgavene i sin retning.

Oppgavetekstene som er gjengitt på side 44, inneholder bare selve oppgavebestillingen, ikke innledningsordene som viser hvordan forbere-delsmateriellet henger sammen med oppgavene. Innledningsordene er bare ment som hjelp for elevene: Hvis ordene ikke er til hjelp, kan elevene se bort fra dem – men det kan være vanskelig når innlendingen først står der. Det litt uheldige resultatet kan bli at elevene føler at de må oppfylle en lang rekke med krav, noe som gjør det vanskelig for dem å få finne sin egen angreps-vinkel og få et ordentlig eierskap til teksten. Her er derfor innledningsordene kuttet ut, men det valget kan diskuteres.

Når de to sidene brukes i klasserommet, er det tenkt at elevene skal ta for seg de ulike person-beskrivelsene og finne ut hvilke oppgaver som passer for de oppdiktede personene. En måte å gjøre dette på kan være at elevene skriver «Steffen», «Lise», «Josef», osv. utenfor de oppgavene som passer for nettopp disse elevene. Som mange av de andre oppgavene passer denne godt som pararbeid med en etterfølgende diskusjon i klasserommet.

Layout (s. 46)

Ennå er layout et lite vektlagt aspekt ved skriftlig eksamen i norsk, selv om vi har fått et kompetansemål som sier at det er et mål at elevene skal kunne utforme egne tekster. I Danmark blir elevene oppfordret til å sette teksten i spalter dersom det er naturlig – eventuelt å sette inn bilder/bilderammer hvis det passer med teksten.

Kanskje kan det før en heldagsprøve på data være en idé å gi elevene en tekstfil med klare mangler med tanke på valg av skriftype, skrift-størrelse, markering av avsnitt, osv., for så å gi elevene et oppdrag som går ut på å utforme teksten i tråd med layoutkravene?

Oppgavetolkning – B1 (s. 47)

Hvordan angriper man en oppgave? Her er et hjelpeark for elevene, noen faktasetninger og noen tips.

Innledninger, det gode liv (s. 48)

Forberedelsesdagen kan brukes på ulike måter. Noen elever spekulerer i hvilke oppgaver som kan komme og hjelper hverandre med å lage mulige innledninger. «Erlend» har tatt sjansen på at det vil dukke opp en oppgave om julegave-ønskene til dagens ungdom, og han har skrevet fem innledninger som kan passe til en slik oppgave. Elevens oppgave er her å vurdere om de fem innledningene faktisk passer til oppgaven som er gitt – og hva som eventuelt må justeres. Elever som treffer blink med slike innledninger, har allerede gjort mye verdifullt tankearbeid.

Ny i Norge (s. 49)

Årets oppgavesett ble ikke bare gitt til grunnskoleelever, men også til voksne innvandrere. Dette er kanskje noe av bakgrunnen for at flere av oppgavene hadde et flerkulturelt perspektiv.

Veldig mange av de elevene som hadde besvart denne oppgaven, hadde diktet opp en jeg-forteller med bakgrunn fra fattige land i Asia eller Afrika. Mange elevene hadde også brukt forbere-delsmateriellet for å finne stoff til beskrivel-

sene sine. Temmelig få elever valgte å finne opp en jeg-forteller med en innvandrerbakgrunn fra Europa – og kanskje var det dumt av mange ikke å velge en jeg-forteller som de hadde bedre forutsetninger for å beskrive.

Kopioriginalen inneholder ti mulige valg av jeg-fortellere. Elevene kan ha godt av å se at det faktisk går an å tolke en oppgave på så mange måter – og kanskje får elevene lyst til å dikte litt videre?

Holdningskampanje (s. 50)

Denne Norsknytt-siden inneholder bare selve oppgavebestillingen og et eksemplsvær. En mulig bruksmåte kan være at elevene ser på styrker og svakheter ved teksten. Elevene kan også diskutere om teksten er et svar på oppgaven (det er den).

Bismaken av Norge (s. 51)

Denne kopioriginalen inneholder en rekke spørsmål som det er mulig å stille til selve oppgaveteksten. Felles refleksjon i klasserommet kan åpne øynene til mange elever om hvordan de bør tenke når de får utlevert et oppgavesett.

Opgave B4 var en krevende oppgave med mange avanserte ord i oppgaveteksten. De elevene som hadde tilgang til en god ordbok med ordforklaringer, kunne ha stor nytte av den. Noen skoler skal ifølge ryktene ha gitt elevene adgang til å bruke nettutgaven av Bokmålsordboka og Nynorskordboka på eksamensdagen – og bare dette nettstedet, for det er teknisk mulig. Denne praksisen er litt på kanten av det som står beskrevet i forskriften, men det er ikke mulig å kommunisere via denne nettsiden – og det er opplagt en fornuftig tanke at elevene kan bruke gode digitale ordbøker til eksamen.

Noe nytte kunne elevene også ha av lærebøker i samfunnsfag, så kanskje bør elevene få råd om å ta med seg slike bøker til eksamslokalet.

Sidemålsopplæring (s. 52)

Forberedelsesmateriellet inneholdt et innlegg om nynorsk og nynorskundervisning, så det var på ingen måte noen bombe at temaet dukket opp på sidemålsdagen. Selve oppgavebestillingen inneholdt likevel et par elementer som ikke var så lette å forutse, for eksempel at elevene skulle bruke egne erfaringer i argumentasjonen sin, og at teksten skulle være skrevet på vegne av elevrådet.

De åtte elevstemmene i kopioriginalen er et forsøk på å imøtekjemme de to nevnte kravene. Utbyttet til elevene er nok størst om de får tid til å arbeide en god stund med å lage egne tekster.

Like muligheter for lykke (s. 53)

Mange sensorer opplevde at de elevene som valgte denne oppgaven, skrev ganske flate og lite interessante artikler der selvfølgelighetene kom tett – og de gode påpekningene sjeldent.

Oppgavebestillingen gjør det lett for elevene å tenke i retning av en samfunnsfaglig tekst, men når tilgangen til kilder er begrenset, står de i fare for å prøve seg på en samfunnsfaglig tekst uten konkrete faktaopplysninger – og det er sjeldent en god løsning.

En alternativ vri er å lage en pedagogisk tekst der det tegnes et bilde av to personer med helt ulike forutsetninger. Et slikt grep kan være takknemlig å arbeide med. Elevene kan for eksempel få fram at en elev med eget arbeidsrom hjemme, lettere kan fordype seg i leksene enn en elev som deler soverom med fire småsøsker. Det siste feltet i tabellen, «livsmotto», inviterer til et litt overraskende sluttspørsmål.

PS: Opgave «B6» er egentlig B2 på sidemålsdagen, men her omdøpt for å skille tydelig fra oppgavene på hovedmålsdagen.

Norsk folketro (s. 54–55)

Theodor Kittelsens *Nøkken* prydet forsiden av forberedelsesmateriellet, så mange elevene hadde nok forberedt seg på at en av oppgavene kunne få bildet som utgangspunkt. På sensordagene var det mulig å høre sensorer klage på elevenes dårlige, makabre, fantasiløse fortellinger. Altfor mange endte opp med å skrive lite spennende grøssere, der miljøskildringene manglet og spenningskurvene var flate.

Tanken bak de 13 refleksjonsspørsmålene på side 54 er å vise elevene at også denne oppgaven kunne tolkes på mange måter. Elevene stod for eksempel helt fritt når det gjaldt å plassere handlingen i tid og rom.

I kopioriginalen på side 55 er oppgaven avgrenset til å gjelde en drukningsulykke, for nøkken-skikkelsen har jo alltid vært knyttet til slike tragedier. Også denne kopioriginalen legger opp til at elevene skal arbeide aktivt med førskrivingsstrategier, denne gangen ved å planlegge et hendelsesforløp med utgangspunkt i tolv hjelpestørsmål.

Listen «Slik skaper du spenning» kan også brukes sent i skriveprosessen, for eksempel som en ide- og kontrollliste etter at førsteutkastet er skrevet.

En naturlig oppfølgningsoppgave kan være å be elevene om å lage en disposisjon til en historie som kretser rundt en drukningsulykke. Slutten bør åpne for at et overnaturlig vesen medvirker, slik eksamensoppgaven ber om.

Eksamensoppgave A1 i norsk hovedmål våren 2014:

Skolen din skal ha et arrangement i forbindelse med grunnlovsjubileet. Klassen din skal bidra med ulike innslag til temaet «En smak av Norge».

Skriv en sammenhengende tekst der du sammenlikner hvordan naturen blir framstilt i reklamen for *Freia Kvikk Lunsj* og i nasjonalsangen *Ja, vi elsker*. Hvorfor tror du at naturen er så viktig for nasjonalfølelsen, for det å være norsk? Begrunn synspunktene dine.

Spørsmål å ta stilling til i førskrivingsfasen:

1. Finnes det opplysninger i innledningsteksten – de to linjene i normal skrift – som du må ta hensyn til, eller kan du velge å se mer eller mindre bort fra innledningsteksten?
2. Ser du for deg at teksten din skal leses høyt på skolearrangementet, eller skal gjestene lese teksten din på ark? Hva kan du gjøre for å henvende deg til mottakerne på en god måte?
3. Hvorfor kan det være naturlig å dele selve oppgavebestillingen – de tre linjene i fet skrift – inn i to deler (før og etter punktum-tegnet)?
4. Hvilke ord og/eller ordledd går igjen i de to delene av oppgavebestillingen? Hvordan henger de to delene sammen?
5. Er det lurt av deg å la den første delen av oppgavebestillingen utgjøre 25, 50 eller 75 prosent av svaret ditt? Hva taler for å satse mest på den første delen, og hva taler for å satse mest på den siste delen?
6. Hva er «en sammenhengende tekst»?
7. Hvorfor er ordene «tror du» tatt med i oppgaveteksten, tror du?
8. Hvis du er usikker på om ordet «furet» i nasjonalsangen har noe med furutrær å gjøre eller om ordet har noe med renner og rynker å gjøre – hva bør du gjøre?
9. Hva taler for å fargelegge eller streke under ord i nasjonal-sangen som har med natur å gjøre?
10. Hva taler for å lage et sam-skjema (også kalt Venn-diagram) når du skal tenke igjennom hvordan du kan sammenlikne reklamen med nasjonalsangen?
11. Hva taler for å bygge opp svaret ditt som en tekst med innledning, hoveddel og avslutning?
12. Svarer du fortsatt på oppgaven hvis du kort sammenlikner reklamen og nasjonalsangen i innledningen – og deretter skriver mer utdypende om naturen og nasjonalfølelsen i hoveddelen og avslutningen?
13. Hvilke tanker får du fram hvis du hurtigskriver om natur og nasjonalfølelse i fem minutter?
14. Finnes det tekster i forberedelsesmateriellet som dreier seg om natur og/eller nasjonalfølelse?
15. Hva vet du om forholdet mellom natur og nasjonalfølelse fra før av? Kan du nevne eller omtale sanger, bøker eller andre kunstuttrykk? Hva slags personlige erfaringer har du med norsk natur som kan gjøre svaret ditt enda mer interessant?

Ja, vi elsker Bjørnstjerne Bjørnson

*Ja, vi elsker dette landet
som det stiger frem
furet, værbitt over vannet
med de tusen hjem.
Elsker, elsker det og tenker
på var far og mor
og den saganatt som senker
drømme på vår jord.*

*Norske mann i hus og hytte,
takk din store Gud!
Landet ville han beskytte,
skjønt det mørkt så ut.
Alt hva fedrene har kjempet,
mødrene har grett
har den Herre stille lempet
så vi vant vår rett.*

*Ja, vi elsker dette landet
som det stiger frem
furet, værbitt over vannet
med de tusen hjem.
Og som fedres kamp har hevet
det av nød til seir,
også vi, når det blir krevet,
for dets fred slår leir.*

Eksamensoppgåve A1 i norsk sidemål våren 2014:

Bruk utdraget frå songen «Sommarfuggel i vinterland» og skriv ein tekst der du forklarer medelevane dine nokre språklege skilnader som du finn i dei tre versjonane. Bruk faglege omgrep og kunnskap om bokmål, nynorsk og dialekt. Vis til eksempel frå dei tre versjonane av strofa.

Situasjon + oppgåve:

Då Edvin hadde grubla ei stund på oppgåve A1, byrja han å skrive ned enkeltsetningar som han tenkte han kanskje kunne flette inn i svaret sitt. Men ikkje alle setningane Edvin skreiv i denne førskrivningsfasen, er så gode at dei fortente å bli med vidare. For kvar setning skal du markere om påstanden som kjem fram i setninga, er relevant (R) eller irrelevant (I) ut frå den oppgåva som er gitt. Du skal også vurdere om innhaldet i setninga er sant (S) eller usant (U).

	<u>Relevant/ Irrelevant</u>	<u>Sant/ Usant</u>
Eksempel	I	S
Setning A		
Setning B		
Setning C		
Setning D		
Setning E		
Setning F		
Setning G		
Setning H		
Setning I		
Setning J		
Setning K		
Setning L		

Eksempel	Ingen av dei tre tekstdraga inneheld bokstavane «c», «h», «q», «x», «z» eller «ø».	I	S
Setning A	Rekkjefølgja på orda er litt stokka om i nynorskversjonen, for der heiter det «draumen hennar» i staden for «hennes drøm». På nynorsk er det vanleg å plassere egedomsordet etter substantivet.		
Setning B	Verb som sluttar på -et i preteritum på bokmål, sluttar ofte på -a i preteritum på nynorsk. Slike verb kallar vi for a-verb på nynorsk.		
Setning C	Dialektteksten inneheld både b-ar, d-ar og g-ar, altså bløte konsonantar, så dialektteksten er 100 % sikkert frå Sørlandet.		
Setning D	Substantivet «mor» er eit hankjønnsord på bokmål, men eit hokjønnsord både på dialekten og på nynorsk. Dette ser vi av bøyingsendinga (-en på bokmål, -a på dialekt/nynorsk).		
Setning E	«Drømmen»/«Draumen» er hankjønnsord og har lik ending (-en) i alle dei tre tekstane.		
Setning F	Dialektane oppstod på 1800-talet, som ei blanding av bokmål og nynorsk.		
Setning G	Alle dei tre tekstane inneheld dei same enderima (stor/nord, i/fri og sann/vinterland).		
Setning H	Eg kan hugse denne låta frå programmet «Hver gang vi møtes» på TV2.		
Setning I	I refrengen til originalteksten finn vi fleirtalsforma «fargan», der den siste bokstaven er forsvunne samanlikna med bokmål og nynorsk. Dette målmerket kallar vi for apokope.		
Setning J	I første person eintal har subjektsforma til det personlege pronomenet ulik skrivemåte («jeg» på bokmål, «æ» på dialekt og «eg» på nynorsk).		
Setning K	Bokmålteksten er klart best. Eigentleg er det ganske frekt å bruke slanguttrykk som «mora di» i ein vakker tekst om sommarfuglar.		
Setning L	Den nest siste setninga i refrengen («Og må ...») inneheld fleire stavingar på bokmål enn på dialekt. Derfor må vi synge ekstra lenge på u-en i «sommerfugl» om vi brukar bokmålteksten.		

Eksamensoppgåve A1 i norsk sidemål våren 2014:

Bruk utdraget frå songen «Sommarfuggel i vinterland» og skriv ein tekst der du forklarer medelevane dine nokre språklege skilnader som du finn i dei tre versjonane. Bruk faglege omgrep og kunnskap om bokmål, nynorsk og dialekt. Vis til eksempel frå dei tre versjonane av strofa.

Eksempelsvar:

Denne oppgåva går ut på å finne og beskrive språklege skilnader mellom ein dialekttekst, ein bokmåls-tekst og ein nynorsktekst. Originalteksten, *Sommarfugl i vinterland* av Halvdan Sivertsen, er skriven på dialekt. Nedanfor tek eg for meg skilnadene punkt for punkt:

- I dialektteksten finn eg pronomenformer som «æ», «dæ» og «mæ». På bokmål skriv vi i staden «jeg», «meg» og «deg», medan vi på nynorsk skriv «eg», «meg» og «deg». Subjektsforma av første person eintal er eit viktig målmerke og eit godt eksempel på at sentrale ord kan vere annleis på dialektane enn i skriftspråka.
  - Pronomenforma i tredje person eintal er «ho» både i dialektteksten og nynorsktteksten, men «hun» i bokmålsteksten.
  - Nokre av dei substantiva som er hokjønnsord på dialekt og på nynorsk, står som hankjønnsord i bokmålsteksten. Dette gjeld både «gata»/«gaten» og «mora»/«moren». Begge desse orda kan vere hokjønnsord også på bokmål, men mange bokmålsbrukarar føretrekker å bruke hankjønnsord.
  - På nynorsk plasserer vi nesten alltid eigedomsordet etter substantivet. Uttrykket «hennes drøm» i originalteksten er derfor blitt til «draumen hennar» i nynorsktteksten. Her ser vi også at substantivet, som stod i ubunden form i originalteksten, får bunden form («draumen») i nynorsktteksten. At verselinja i nynorsktteksten får ei ekstra staving, øydelegg rytmen og gjer det vanskeleg å synge songen på nynorsk.
  - Talet på stavningar i verselinja blir for stort også i bokmålsteksten, for presensforma «bær» på dialekt blir til «bærer» på bokmål – og til «ber» på nynorsk. Det er ein fast regel at sterke verb berre får ei staving i presens på nynorsk.
  - I refrenget blir talet på stavningar for stort både i bokmålsteksten og i nynorsktteksten, for fleirtalsforma «fargan» på dialekt blir til «fargene» på bokmål og nynorsk. Bortfallet av den siste bokstaven (-e) på dialekt tyder på at dialekten har apokope.
  - I originalteksten har substantivet «**sommarfuggel**» fire stavningar, men når ein syng bokmålsteksten, kjem korkje g-lyden eller e-lyden fram.
  - Både på nynorsk og bokmål skriv vi konjunksjonen «og» nettopp slik, men i originalteksten har Sivertsen stava konjunksjonen som «å» mellom to ord («kald å stor» og «gikk å bar»), men som «og» først i linja («**Og** æ så du va ny i nord»).
  - Ein del korte ord har lik skrivemåte på songdialekten og på bokmål, medan nynorsk har ein litt annan stavemåte, gjerne med ein annan vokallyd. Dette gjeld til dømes orda «så»/«såg», «en»/«ein», «eide»/«eigde», «gilkk»/«gjekk», «ga»/«gav», «gang»/«gong», «et»/«eit» og «fra»/«frå».

Punkta ovanfor viser at det finst språklege skilnader mellom alle dei tre tekstane. Nokre ord har fått ulik skrivemåte både på dialekt, på bokmål og på nynorsk – til dømes nøkkelordet «sommarfuggel»/«sommerfugl»/«sommarfugl». Andre gonger er to av versjonane like, medan den tredje versjonen er ulik – utan at det finst noko heilt klart mønster som fortel om originalteksten ligg nærmest bokmål eller nynorsk. På grunn av omsynet til rim og rytme er det naturlegvis ekstra vanskeleg å omsetje songtekstar.

Eksamensoppgåve A2 i norsk sidemål våren 2014:

Fortel historia i songutdraget ut frå synsvinkelen til mora, barnet eller forteljaren, og dikt eventuelt vidare. Du skal bruke både tankereferat, skildring og replikkar i teksten din.

Oppgåve:

Nedanfor ser du seks eksempelsvar. Sjekk om elevane har svart på oppgåvebestillinga ved å skrive ein «T» i venstremargen der du finn tankereferat, ein «S» der du finn skildring og ein «R» der du finn ein replikk.

Tekst A:

Så står ho der og smiler slik ho alltid har gjort. Auga hennar skin, armane har alt opna seg for å ta imot ein stor klem. Framleis har vi femti meter å gå før vi er på toppen av bakken. Ho trur at alt er velstand heime hos oss i Spania, for ho veit ikkje at eg har mista jobben og nesten alt eg eig. Kofferten rommar resten.

«Sommarfuglar, kom til oss!» hoiar ho. «No treng vi nokre som kan muntre oss opp. Vi har fått det vi treng av snø og sorg og slit.» Emilio gliser mot henne.

Tekst B:

«Her skal det vere trygt», seier eg og gir nøkkelen til Adiba. Dottera hadde kjent meg igjen på god avstand og sendt meg eit av desse smila som fekk meg til å orke endå litt til. Eg løftar kofferten hennar inn på soverommet med køyeseng. Støvet flaksar når eg opnar døra, eit par vevkjerringar gøymer seg under ei lampe.

«På Svalbard vil ingen leite, verken etter dykk eller sommarfuglsamlinga. Det trur eg at eg kan love.»

Tekst C:

Korleis kunne det ha seg at Bodø i tiår etter tiår hadde vore slik ein fargelaus by? Kvar gong eg stilte dette spørsmålet under søndagsmiddagen, innvendte bestemor at Kaspersen-familien hadde måla huset raudt. Men eg tenkte på hudfarge, ikkje på husfarge.

«Do you speak English?» Flyktningen frå Sudan hadde fanga blikket mitt, og no stod ho heilt inntil meg. Sonen sat på kofferten hennar og lo.

«You look like a butterfly», var alt eg fekk fram.

Tekst D:

Regndropene sildra nedover kinna mine, ned under jakka, ned mot brystet og magen. T-skjorta låg klistra mot huda. Eg var kald tvers igjennom, eg følte meg som ein statue. Ja, eg ville helst ha vore ein statue.

«Mamma, kan vi droppe dette veddemålet?»

Ho høyrde ikkje etter. Vingane på sommarfuglkostymet hennar flaksa opp og ned. Blikket hennar var retta mot fotografen på den andre sida av gata.

«Ok. Ein by til», sa eg og smilte falskt til fotografen.

Tekst E:

Ei halvgammal kvinne står stille i snøføyka og stirrer på meg. Eg skjer ein grimase. Tydelegvis er ho av den typen som feiltolkar alt, så ho byrjar å veive med armane som om ho prøver å gjenta rørslene i ein 200 meter lang symjefinale i butterfly.

«Mor. Der er det ei til. Eg blir snart sprø.»

Mor er taus. Ho har vore på flukt i 18 månader og vil verken sjå eller bli sett.

«Mor. Gi meg kofferten. Eg veit ein annan veg.»

Tekst F:

Eg ser dei streve seg oppover gata. Guten ser ned på brusteinane og går sikksakk for å unngå å trakke på kantane. Også mora går med hovudet bøygd nedover, men ho sleper kofferten etter seg og ser ut til å ha mista livsgnisten. «Eg hatar Geir», tenkjer ho med seg sjølv, men enno veit ho ikkje at det var Geir som tente på huset hennar, slik at ho mista både hus og hundar. Ved Storgata ser Geir eks-kona si og sonen, og Vesle-Geir smiler breitt mot faren sin.

Finn til slutt ut om elevane har svart skikkeleg på innhaldskravet ved å skrive inn «JA», «TJA» eller «NEI» på desse fire kontrollspørsmåla:

Tekst A	Tekst B	Tekst C	Tekst D	Tekst E	Tekst F
Inneheld teksten noko om at ein person ser barnet?					
Inneheld teksten noko om at mora ber på ein koffert?					
Inneheld teksten noko om at barnet smiler til personen som har fanga blikket til barnet?					
Ligg synsvinkelen anten hos forteljaren i songteksten, hos mora eller hos barnet?					

Eksamensoppgavene i norsk skriftlig våren 2014:

Her er bare selve oppgavebestillingene gjengitt, ikke igangsettelsenene først i hver oppgave.

B1 (hovedmålsdagen)

Hva vil det si å ha det man trenger? Skriv en tekst til et blad eller et nettmagasin der tittelen skal være *Det gode liv i Norge*. Teksten skal ha som formål å underholde leseren.

B2 (hovedmålsdagen)

Læreboken *En smak av Norge* skal publiseres på nett og trenger nye tekster. Du skal sende inn bidrag. Skriv inn en tekst der en som er ny i Norge forteller om og reflekterer over noen av erfaringene sine i møte med det norske samfunnet.

Lag en overskrift som passer til bidraget ditt.

B3 (hovedmålsdagen)

Skriv en tekst som skal brukes i forbindelse med en holdningskampanje på skolen din. Budskapet skal være at vi må stå sammen i kampen mot «bygdedyret». Teksten din skal skape engasjement hos tilhøreren eller leseren.

Lag en overskrift som passer til budskapet ditt.

B4 (hovedmålsdagen)

Bruk et av temaene som er nevnt under overskriften *Bismaken av Norge* [barnearbeid, menneskehandel, korruption eller utnytting av arbeidskraft] og skriv en tekst der du forteller om to personer som har svært ulike liv. Teksten skal få fram kontrastene i hverdagene til de to.

Lag en overskrift som peker mot kontrastene.

B5 (sidemålsdagen)

Gjer greie for og argumenter for elevrådet sitt syn på sidemålsopplæringa i skulen i dag. I teksten din skal du bruke erfaringar får eigen skulekvardag, og i argumentasjonen skal du vise at du har kunnskap om kvifor nynorsk og bokmål er sidestilte skriftspråk i Noreg.

Lag ei overskrift som passar til argumentasjonen din.

B6 (sidemålsdagen)

Skriv ein tekst der du får fram synet ditt på om alle har like moglegheiter for å lykkast, ta utdanning og bli det ein vil i Noreg. Grunngi synspunkta dine og gi eksempel. Teksten skal kunne publiserast på nett eller i ei avis og vere retta mot ungdom eller vaksne.

Lag ei overskrift der haldninga di kjem fram.

B7 (sidemålsdagen)

NRK har lyst ut ein skrivekonkurranse der overnaturlege vesen og norsk natur skal vere ein del av handlinga. Du skal delta med ein tekst som viser at du kan byggje opp spenning og skape stemning.

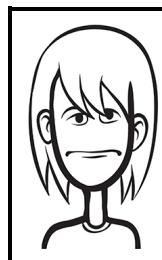
Lag ei overskrift som skaper forventningar til innhaldet i teksten din.

Eksamensoppgavene i norsk skriftlig våren 2014:

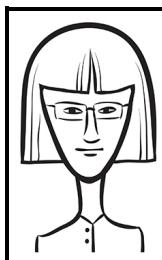

Våren 2014 skulle elevene som kom opp i norsk skriftlig, velge én av fire B-oppgaver på hovedmålsdagen og én av tre B-oppgaver på sidemålsdagen.

Fler av B-oppgavene var svært vide og kunne tolkes på mange forskjellige måter.
Kan du hjelpe elevene nedenfor med å finne ut hvilke B-oppgaver som byr på muligheter?

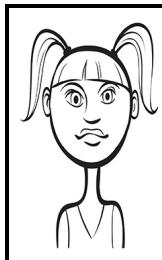
Steffen er svært interessert i andre verdenskrig og vil gjerne bruke av historiekunnskapene sine på eksamensdagen. Hvis det er mulig å skrive en fortelling eller en novelle, vil han gjerne legge handlingen til en gang mellom 1939 og 1945.

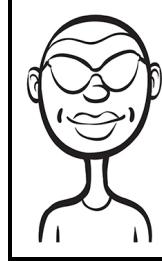
Lise er nyhetsnarkoman. Hun leser fire papiraviser daglig, er konstant inne på ulike nettavisar og får med seg nyhetssendinger på tv og radio. Hun foretrekker å skrive artikler om politikk og samfunnsliv, gjerne diskusjonsinnlegg.

Josef elsker musikk. Han kan spille flere instrumenter, og han kan mange låter utenat. Ofte plasserer han folk i båser ut fra hva slags musikk de liker å høre på. Josef kan skrive godt i alle sjangerer, bare han får flettet inn noe om musikk.

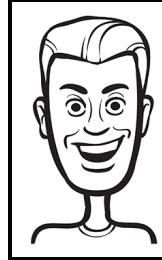
Josefine vil bli journalist, og hun synes at hun mestrer å skrive intervjuer spesielt godt. Temaet er egentlig mindre viktig for Josefine, det som teller er at hun får lov til å bygge opp teksten som en lang serie med spørsmål og svar.

Leotrim er født i stjernetegnet Havmannen og er hekta på alt som har med havet å gjøre, enten det gjelder fiske, svømming eller båtsport. Dessuten er han rå på skildringer av dykketurter. Sjangeren er ikke viktig.

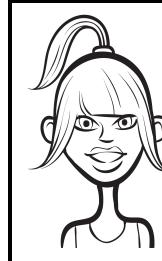
Gorm vet alt om motorer. Han mekker både morgen og kveld, og han kan skrive så levende og morsomt om motorer og reparasjoner at han imponerer de fleste. Får Gorm skrive om bil, båt eller moped, er han på trygg grunn.

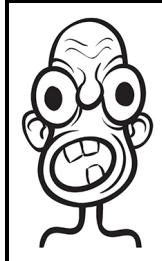
Karstein lar ofte jeg-fortelleren være en fotograf som jakter på motiver. De bildene som blir tatt, er alltid vesentlige for historien. Hvis det er mulig, tenker jeg-fortelleren høyt om etiske valg, personvern og opphavsrett.

Vilde har humoristisk sans, og hun har alltid hatt hell med seg når det gjelder å skrive morsomme taler og kåserier. Må hun skrive skjønnlitterært, lar hun en av personene forberede eller holde en tale – hvis det er mulig.

Sasja liker å få fram at hun har godt kjennskap til den norske litteraturhistorien. Når hun skriver saktekster i norskfaget, viser hun gjerne til bøker hun har lest. Sasja lærer dessuten litterære skikkelsjer og bruker dem i sine egne tekster.

«Gønk» tenker mest av alt på verdensrommet og det som kanskje finnes der. Han prøver å vri alle skriveoppgaver slik at han kan skrive om romferder og/eller utenomjordiske skapninger. Favorittsjangeren er science fiction.

Eksamensoppgavene i norsk våren 2014:

FAKTA:

Læreplanen i norsk sier at det er et mål at elevene etter 10. trinn skal kunne «utforme (...) egne tekster».

TIPS:

Kravene til skrifttype og størrelse gjelder bare for brødteksten. I tittelen kan du velge helt fritt – men velg helst en skrifttype som passer med stemningen i teksten!

TIPS:

I Danmark blir layouten vurdert ved de avsluttende prøvene i niende klasse. Dette blir lagt vekt på:

- Høyremargen skal være jevn. Lange ord skal deles med bindestrek dersom de ikke får plass på linjen.
- Overskriften skal være passe stor i forhold til teksten, og det skal være balanse mellom tekstens høyde og bredde.
- Avsnitt skal markeres konsekvent.
- Mellomrom skal brukes korrekt i forbindelse med tegn.
- Layouten skal passe med den sjangeren som det skrives i.

PRAKTISKE OPPLYSNINGER

OM LAYOUT

Standard for brødtekster er skriftstørrelse 12 og linjeavstand 1,5. (Arial, Calibri og Times New Roman har god lesbarhet.)

Å presentere fagstoff, å bruke estetiske virkemidler og å utforme tekster er en del av kompetansekravene i norskfaget. Innenfor oppgaverammene velger du selv hvordan du best kan vise mottakerbevissthet og få fram hensikten med tekstene dine.

FAKTA:

Ordet «standard» kan forstås enten som et krav eller som en anbefaling. Formuleringene i den offisielle eksamensveilederingen er enda strengere enn i eksamensheftet: I brødteksten er skriftstørrelsen og linjeavstanden spikret, og du kan bare velge mellom de tre oppgitte skrifttypene.

FAKTA:

I bunnteksten skal du ta med opplysninger om sidetall og totalt antall sider. Ikke tell selv, la datamaskinen telle for deg.

FAKTA:

I toppteksten skal du ha med fagkode, kandidatnummer og navnet på skolen din. På tentamener kan du bytte ut fagkoden med «Norsk hovedmål» eller «Norsk sidemål».

Eksamensoppgave B1 i norsk hovedmål våren 2014:

FAKTA:

Innledningsteksten er med for å vise eleven sammenhengen mellom forberedelsesmateriellet og selve oppgavebestillingene. Hensikten med teksten i normal skrift er ene og alene å gi elevene inspirasjon.

FAKTA:

Det er teksten i fet skrift som utgjør selve oppgavebestillingen. Når sensorene vurderer om du har besvart oppgaven, er det bare denne delen av oppgavelyden som gjelder.

FAKTA:

Teksten i parentes skal hjelpe eleven til å forstå oppgaven bedre. Våren 2014 ble det foreløpig slutt på at elevene blir spurta om å skrive i en spesiell sjanger til eksamen. Egentlig står elevene friere når sjangeren ikke er nevnt.

TIPS:

Bruk tid på å velge riktig B-oppgave. En god tolkning av oppgaven er svært viktig for karakteren.

EKSAMENSOPPGAVE B1

I teksten *Dette ønsker kjendisene seg til jul* i forberedelsesmateriellet sier Arve Tellefsen: «Jeg ønsker meg ingen ting til jul. I likhet med folk flest i Norge, har jeg det jeg trenger». Teksten *Rocky* handler om hvor mye penger nordmenn har. Samtidig viser teksten *Ting vi liker med dette samfunnet* at det kanskje ikke er materielle verdier som er viktigst.

Hva vil det si å ha det man trenger? Skriv en tekst til et blad eller et nettmagasin der tittelen skal være *Det gode liv i Norge*. Teksten skal ha som formål å underholde leseren.

(*Tidligere har du kanskje blitt spurta om å skrive fortelling, novelle, kåseri eller andre mer kreative, sakpregede tekster. Oppgaven åpner opp flere typer tekster. Det viktige er at du svarer på det oppgaven spør om.*)

TIPS:

Det kan hende at teksten i parentes forsvinner til eksamen i 2015, fordi den ikke er nødvendig å ha med. Desto viktigere er det at du husker at du kan velge sjanger.

TIPS:

Se helt bort fra innledningsteksten hvis du føler at den forvirrer deg. Hvis det ikke står rett ut i selve oppgavebestillingen at du skal bruke kilder fra forberedelsesmateriellet, kan du la det være.

TIPS:

Sett små tall inn i teksten for å markere ulike delbestillinger. Sett strek under nøkkelord – og slå gjerne opp i en god ordbok ord dersom du er usikker på betydningen. Tenk nøye gjennom mulighetene som oppgaven gir. Pass samtidig på at du svarer på oppgaven: Les selve oppgavebestillingen om igjen flere ganger i løpet av skrivedagen.

TIPS:

Ta gjerne med en liste over ulike sjangerer på skrivedagen, slik at du lettere kommer på hvilke muligheter du har. Velger du en annen sjanger enn medelevene, eller en sjanger som du vet at du behersker spesielt godt, kan det jo hende at sensor blir ekstra begeistret for teksten.

Eksamensoppgave B1 i norsk hovedmål våren 2014:

Hva vil det si å ha det man trenger? Skriv en tekst til et blad eller et nettmagasin der tittelen skal være *Det gode liv i Norge*. Teksten skal ha som formål å underholde leseren.

Situasjon:

Eleven Erlend har bladd i forberedelsesmateriellet og stoppet opp ved teksten «Dette ønsker kjendisene seg til jul». Erlend tror at det kan dukke opp en oppgave som dreier seg om at ungdommer i Norge er så rike og bortskjemte at de ikke lenger vet hva de skal ønske seg. På forberedelsesdagen lagde han fem ulike innledninger til en slik tekst – i håp om at han skulle gjette riktig på oppgaven.

Oppgave:

Les de fem innledningene som Erlend har laget og vurder dem med terningkast ut fra din egen smak. Tegn en nedover- eller oppoverpil utenfor hver innledning for å markere om den passer med oppgaven. Diskuter til slutt hvordan Erlend kan endre/fortsette tekstene for å besvare oppgaven på en god måte.

1	<p>«Hva ønsker kjendisene seg til jul?» Jeg sitter og ser på en artikkel om hva lite kjente norske kjendiser vil fortelle høyt at de ønsker seg. Det viser seg at de ønsker seg ytterst lite – kanskje fordi de allerede er styrtriKE og har kjøpt alt hva penger kan kjøpe. Selv er jeg ung og blakk.</p>	<p>Ser jeg på ønskelistene mine fra barne-skolen, finnes det utrolig mange ord med «fotball» i. Jeg har ønsket meg fotballdrakt, fotballkort, fotballspill, fotballturer, fotballkanaler – og selv sagt fotballer. For meg er fotball selve livet. Jeg trenger ikke dyre klær. Jeg trenger en ball og noen å spille med.</p>
2	<p>Ok. Jeg innrømmer det. Jeg er svak. Selv om bokhyllen min er full, ønsker jeg meg enda flere bøker, og jeg ønsker meg innbundne bøker, ikke bøker med mykt bind. Jeg ønsker meg bøker som sier meg noe om hvem jeg er. Når vennene mine kommer på besøk, skal de se på bokhyllen min og tenke at jeg er en</p>	<p>sammensatt og interessant person, en ungdom som er vel bevandret både i nyere og eldre litteratur.</p> <p>Øverst på ønskelisten min står «Faen ta skjebnen» av John Green. Denne ungdomsromanen handler om en kreftsyk tenåring jente som forelsker seg i en like kreftsyk ...</p>
3	<p>«Det er nå ikke helt sant at den som har flest ting når han dør, er den som vinner.» De siste ordene til bestefaren min ble sagt fram halvt i spøk, halvt i alvor. Han hadde vært den eldste i en søskjenflokk på fire, og ingen ting kunne lege den sorgen han følte da søstrene hans gikk bort en etter en noen år</p>	<p>i forveien. Helt fram til det siste hadde bestefar viet seg fullt og helt til livsoppgaven – å bygge ut forretningsimperiet. Tid med slekt, familie og venner hadde han nedprioritert. Til og med favorittsøsterens 75-årsfeiring på Kanariøyene måtte vike da en lite viktig oppkjøpsplan holdt på å gå i vasken.</p>
4	<p>Jeg så på ønskelisten til tvillingsøsteren min og holdt på å spy. Øverst stod et halskjede, «Efva Attling Kjede, Take no shit» til 7700 kroner. Deretter fulgte «iPhone 5s i sølv» og «Moroccanoil hårsætt». Jeg vet ikke hva søsteren min skal med enda en ny mobil eller ørten flasker med miljødeleggende</p>	<p>kjemikalier, men det er tydeligvis så viktig for henne å få riktig modell at hun for hvert eneste punkt på ønskelisten har lagt inn en hyperlenke til en nettbutikk. Skrev jeg «ønskeliste»? «Kravliste» er et riktigere ord. Hun ble pottesur da jeg viste omsorg og ga henne en refleksvest i konfirmasjons gave.</p>
5	<p>Hva var det jeg sa? «De som snekrer sammen skriveoppgavene til skriftlig eksamen, kommer helt sikkert til å lage en oppgave der de kan pirke i vår dårlige samvittighet.» At vi blir invitert til å kritisere vårt eget forbruksmønster, er helt etter boka. Kanskje finnes det en hemmelig vurderingsvei-</p>	<p>ledning som sier at julegaveforslag av typen «familiebesøk til biblioteket» skal belønnes med toppkarakter. Jeg gir faen. Ønskelisten min inneholder verken en geit i Uganda eller et varmt teppe til Syria. Jeg ønsker meg masse penger sånn at jeg kan kjøpe venner, dyre klær og morsomme dingser.</p>

Eksamensoppgave B2 i norsk hovedmål våren 2014:

Læreboken *En smak av Norge* skal publiseres på nett og trenger nye tekster. Du skal sende inn et bidrag. Skriv en tekst der en som er ny i Norge forteller om og reflekterer over noen av erfaringene sine i møte med det norske samfunnet.

Lag en overskrift som passer til bidraget ditt.

Oppgave:

Hva slags forteller må du skape for å få mest mulig ut av eksamensoppgave B2? Nedenfor ser du ti personer/skapninger kan passe til beskrivelsen «ny i Norge». Sett terningkast ved hver tekstboks for å vise hvor godt du liker ideen som blir presentert. Velg deretter den ideen du liker best og lag en disposisjon eller et tankekart som viser hvordan du kan tenke deg å bygge ut teksten.

	Lubomir Kan du la fortelleren være sønnen til en polsk kokk som har fått jobb i Utkant-Norge? Kan du la ham oppleve noe av det samme som norsk ungdom opplever når de flytter til et helt nytt sted? Flyttet han fra asfaltjungel til flott natur?		Jane Kan du la fortelleren være en USA-amerikaner som har lest norsk litteratur og sett norske tv-serier for å forstå nordmenn? Irriterer hun seg over at vi ser på amerikansk søppeltv istedenfor å lese Snorres kongesagaer og Henrik Ibsens skuespill?
	Bayani Kan du la fortelleren være en vaskehjelp eller en au pair fra en annen verdensdel? Kan du la henne tenke høyt om hvordan nordmenn steller huset sitt og oppdrar barna sine? Undrer hun seg over at de gamle er plassert på institusjoner?		Ervin Kan du la fortelleren være en EU-borger som til daglig arbeider på et bilvaskeri for en luselønn? Hva synes han om norske biler – og om alt han ser av luksusgjenstander i bilseter og bagasjerom? Finner han ut noe som billeieren vil skjule?
	Zamyr Kan du la fortelleren være en EU-borger som blir oppfattet som en halvkriminell tigger? Kan han beskrive nordmenn med en tiggers blikk? Er han egentlig utenrikskorrespondent fra Italias største dagsavis?		Sara Kan du la fortelleren være en utenlandsk miljøaktivist som planlegger aksjoner i Norge? Får du mer dreis på historien hvis hun har religiøse motiver og leder et terrorangrep? Eller vil hun hevne seg etter norske militæroperasjoner i Asia?
	Bem Kan du la fortelleren være et kjempestort fotballtalent fra Afrika? Hva synes han om å bli kjøpt opp av en norsk klubb? Hva synes han om treneren, treningsmetodene og lagkameratene? Er han ensom, eller blir han tatt godt vare på i Norge?		Ida Kan du la fortelleren være en jevnaldrende jente fra Sverige? Kan du dikte opp at hun håpet på en ny start i Norge, men at hun synes alt er likt? Irriterer hun seg over at det er minst like mye baksnakkning og sutring i Norge som i Sverige?
	Khaled Kan du la fortelleren være en flyktning fra Afrika? Gleder han seg over det norske demokratiet, eller underer han seg over de mange nordmennene som slenger dritt til hverandre i nettdebatter? Synes han at politikerne er for enige?		Varg Kan du la fortelleren være et dyr, for eksempel en ulv som har tatt seg over grensen fra Sverige til Norge? Kan ulven tenke høyt om sauherdene på beite og sauebønder på ulvejakt? Hva synes ulven om norske hus, hytter og alpinbakker?

Eksamensoppgave B3 i norsk hovedmål våren 2014:

Skriv en tekst som skal brukes i forbindelse med en holdningskampanje på skolen din. Budskapet skal være at vi må stå sammen i kampen mot «bygdedyret». Teksten din skal skape engasjement hos tilhøreren eller leseren.

Lag en overskrift som passer til budskapet ditt.

STÅ SPREDT. STÅ SAMMEN.

Har du hørt om svenskene som i timevis stod i lyset fra en lyktestolpe og lette etter en gullmynt? Da de ble spurta om hvor de kunne ha mistet den, pekte de på et sted hundre meter unna, et sted som ikke var opplyst. «Der var det, men der kan vi ikke lete», sa svenskene, «for der er det for mørkt.»

Det er menneskelig å tenke at det er best å gjøre som alle andre. Selv når vi innerst inne vet at alle andre gjør feil, kan vi tenke at det er best ikke å skille seg ut. Vi vil jo helst være en del av flokken.

Når du går i tiende klasse, kommer du til å lære om Henrik Ibsen og verkene hans i norskimene. Er du ekstra heldig, kommer klassen din til å fordype seg i skuespillet «En folkefiende». Hovedpersonen i stykket heter doktor Stockmann. Når han kommer tilbake til hjemstedet sitt og oppdager at badevannet er forurensset, slår han alarm. Men istedenfor å bli takket, blir han stemplet som en sviker som forsøker å ødelegge ryktet til badebyen. Doktor Stockmann gir seg ikke. Naboene svarer med å mobbe ham og kaste stein gjennom vinduene hans. Da bryter Stockmann ut: «Den sterkeste mann i verden, det er han som står mest alene».

På skolen vår setter vi pris på at elever står fram og forsvarer sine egne meninger, selv om meningene bryter med det som er vanlig å tenke. Vi trenger folk som kan gå egne veier, folk som tør å være seg selv i enda litt større grad enn oss andre.

Sannheten finnes ikke ett sted. Sannheten finnes mange steder. Hvis klassen din står ved foten av et fjell og skal beskrive hvordan fjellet ser ut, vil beskrivelsene sannsynligvis bli ganske like. Men hvis klassekameratene sprer seg utover og står rundt fjellet i en stor sirkel, vil de se fjellet fra hvert sitt ståsted – og de vil oppdage at ulike synsvinkler vil føre til ulike beskrivelsene av hvordan fjellet ser ut. Hver klassekamerat vil ha sin egen sannhet om fjellet – fordi de står spredt.

Også når vi er tilskuere til en fotballkamp, opplever vi ulike sannheter om spillet alt etter hvor vi er plassert på tribunen. Det som så ut som et straffespark fra vår vinkel, kan ha sett ut som filming fra din vinkel. Når vi samles for å diskutere kampen etterpå, kan samtalen bli interessant nettopp fordi vi har sett kampen fra ulike synsvinkler. Kanskje har vi også lagt merke til at et av lagene har spillertyper som utfyller hverandre, at spillere gjør hverandre gode nettopp fordi de er ulike. Og selv om spillerne står spredt utover hele banen, står de sammen mot motstanderen.

Vår oppfordring er denne:

Stå spredt. Stå sammen.

Godta at vi er forskjellige. Sett pris på at noen tør å skille seg ut gjennom klesdrakt, væremåte og meninger. Vær gjerne selv den som går til siden. Hvis ingen våger å tråkke opp nye stier, blir det kjedelig for alle oss andre. Det er bra at vi innimellom står litt spredt.

Godta også at det av og til gjelder å stå sammen, både i konkret og i overført betydning. Vi trenger alle å høre til et sted og føle at vi er en del av flokken. Føler vi oss utenfor, kan et klapp på skulderen, et smil eller en hyggelig sms-melding bety så uendelig mye.

Vi må sammen forsvare den retten hver og en av oss har til å være annerledes. Vi må forsvare den retten hver og en av oss har til å tråkke feil. Forelsker du deg, må du ha lov til å flørte. Får du avslag, må du ha lov til å ta noen skritt tilbake for å se om det finnes andre.

Stå spredt. Stå sammen. Det tjener vi på, alle sammen.

Vennlig hilsen elevrådet

Eksamensoppgave B4 i norsk hovedmål våren 2014:

I forberedelsesmateriellet viser tekstene under overskriften *Bismaken av Norge* negative sider ved det norske samfunnet: barnearbeid, menneskehandel, korruption og utnyttelse av billig arbeidskraft.

Bruk ett av temaene som er nevnt under overskriften *Bismaken av Norge* og skriv en tekst der du forteller om to personer som har svært ulike liv. Teksten skal få fram kontrastene i hverdagene til de to.

Lag en overskrift som peker på kontrastene.

Spørsmål å ta stilling til i førskrivingsfasen:

1. Er det riktig å forstå oppgaven slik at teksten skal dreie seg om ett av fire temaer, enten A) barnearbeid, B) menneskehandel, C) korruption eller D) utnyttelse av billig arbeidskraft?
2. Får du i oppgaveteksten klar beskjed om at handlingen skal legges til nåtiden, eller står du fritt til å plassere handlingen i en fjern fortid eller framtid? Hvilke muligheter vil da åpne seg?
3. Får du i oppgaveteksten klar beskjed om at handlingen skal legges til Norge, eller står du fritt til å plassere handlingen utenfor Norge og la begge personene komme fra et annet land? Hvilke muligheter vil da åpne seg?
4. Hvilke sjangerer/teksttyper er aktuelle å velge når du i oppgavebestillingen blir bedt om å «fortelle om to personer»?
5. Hva betyr ordet «kontrast»?
6. Hvordan kan du bygge opp teksten på en elegant måte for å få fram kontrasten mellom de to personene?
7. Hvilke muligheter åpner seg hvis du hele tiden lar synsvinkelen ligge hos én av de to personene? Hva kan være bra ved å la synsvinkelen skifte mellom de to personene?
8. Tenk deg at du velger å bygge opp historien som en parallelfortelling der du skifter på å beskrive handlingene, miljøet og tankene til de to personene. Hva taler for å la de to personene møte hverandre eller oppholde seg i samme rom? Hvor er det eventuelt naturlig at de møtes?
9. Hvordan kan du bruke tankereferat, replikker og skildringer for å få fram kontrastene mellom de to?
10. Hva ligger i begrepet «barnearbeid»? Hvordan kan du bygge ut en historie der et lite barn på en klesfabrikk i Bangladesh legger en lapp i en lomme i et klesplagg som selges i Norge?
11. Hva ligger i begrepet «menneskehandel»? Kan teksten skrives som et kåseri om fotballagenter og fotballproffer? Kan teksten skrives som en fortelling om en surrogatbaby? Kan teksten skrives som en science fiction-novelle der én person kjøper en annen person?
12. Hva ligger i begrepet «korruption»? Hvordan kan du avgrense temaet korruption til å gjelde kampfiksing, valgfusk eller svindel med lottotrekningen?
13. Hva ligger i begrepet «utnyttelse av arbeidskraft»? Kan teksten skrives som en fortelling om en rik nordmann som kjøper tjenester fra en fattig EU-borger eller en papirløs innvandrer?

Eksamensoppgåve «B5» i norsk sidemål våren 2014:

Gjer greie for og argumenter for elevrådet sitt syn på sidemålsopplæringa i skolen i dag. I teksten din skal du bruke erfaringar frå eigen skulekvardag, og i argumentasjonen din skal du vise at du har kunnskap om kvifor nynorsk og bokmål er sidestilte skriftspråk i Noreg.

Situasjon:

Eleven Sonja ser for seg at ho som elevrådsleiari skal halde ein tale både for kunnskapsministeren, norske lærarane og dei 300 elevane ved skulen. Hovudsynspunktet til elevrådet skal vere at sidemålsopplæringa er for puslete: Elevrådet ønskjer meir nynorskopplæring allereie frå starten av åttande klasse, meir engasjerte nynorsklærarar og meir moderne læremiddel. Sonja ønskjer å lage ein litt humoristisk tale, der ho som elevrådsleiari viser at ho taler på vegner av mange. Sonja vil diktet opp elevar og små historier:

	<p>«Adrian i åttande fortel at han hadde gledd seg til å begynne med nynorsk på ungdomsskulen. Han vart skuffa då han berre fann nynorskromanar frå 1900-talet på skulebiblioteket. – Kvifor har vi ikkje råd til ferske bøker? spør han.»</p>		<p>«Ei jente i tiande fortel at ho har hatt tre ulike norsklærarar på tre år, men at berre den siste greidde å tenne gløden i elevane. – Dersom elevane elskar å lage kortfilmar med nynorske replikkar, kvifor kan vi ikkje gjere meir av det? spør ho.»</p>
	<p>«Ei jente i niande fortel at læraren spreier negative haldningar til nynorsk. Læraren startar alltid nynorsktimane med sukk og stønn og småbanning. – Er det riktig å truge med meir nynorsk om vi bråker? spør ho.»</p>		<p>«Vegard i åttande seier at han likar nynorsktimane best når han får arbeide på data. – Problemet er ikkje at datamaskinane manglar nynorsk tastatur, men at den nynorske stavekontrollen ikkje er oppdatert, seier han.»</p>
	<p>«Stein-Erik i tiande fortel at han var skeptisk til å lære nynorsk i starten, men at kvar einaste nynorsktime har vore som ein fest. – Når eg kjem til himmelen, håper eg å treffen klassen min og at vi har ein nynorsktime i veka, seier han.»</p>		<p>«Eva i niande fortel at skulen ikkje har nynorskordlister som følgjer rettskrivingsreglane frå 2012. – Kor motiverande er det å bruke ordlister vi ikkje kan stole på? Ville matelærarane godteke kalkulatorar som gav feil svar? spør ho.»</p>
	<p>«Melinda i tiande foreslår meir nynorskopplæring for dei elevane som går i åttande. – I starten av åttande er alt gøy og spennande, til og med nynorsk. Derfor er det dumt å vente til niande, når alt er teit per definisjon, seier ho.»</p>		<p>«Ein gut i niande fortel at han fekk beskjed av læraren om å droppe nynorsk fordi han er innvandrar. – Men eg vil lære så mange språk som mogleg og gjøre det same som elevane i klassen. Kvifor nekte meg det? spør han.»</p>

Oppgåver:

- 1) Sonja kan tenkje seg å provosere både kunnskapsministeren og lærarane i talen sin, men ho vil ikkje bli oppfatta som frekk eller ufin. Skriv «UFIN?» utanfor dei historiene som kanskje kan fornærme nokre av tilhøyrarane. Kvifor kan desse småhistoriene verke ufine?
- 2) Kva synest du om at «elevrådsleiaren» Sonja vurderer å flette inn «elevsitat» i talen sin? Kva kan ho vinne på det?
- 3) Skriv ein tale på vegner av elevrådet der hovudsynspunktet er at skulen bør bruke meir pengar på å styrke sidemålsopplæringa. Flett inn eit eller fleire av «elevsata» i talen din.

Eksamensoppgåve «B6» i norsk sidemål våren 2014:

Skriv ein tekst der du får fram synet ditt på om alle har like moglegheiter for å lykkast, ta utdanning og bli det ein vil i Noreg. Grunngi synspunkta dine og bruk eksempel. Teksten skal kunne publiserast på nett eller i ei avis og vere retta mot ungdom eller vaksne. Lag ei overskrift der haldninga di kjem fram.

(Tidlegare har du kanskje blitt bedd om å skrive innlegg, artikkel eller meir kreative tekstar som kåseri eller skjønnlitterære tekstar. Det viktige er at du svarer på det oppgåva ber om.)

Situasjon:

Når du sit på eksamen og skal svare på oppgåva, har du verken tilgang til detaljerte faktaopplysningar eller aktuell statistikk. Du må fylle på med noko anna i staden ... Løysinga di blir å dikte opp to ungdommar som kan stå som kontrastar til kvarandre: Den eine har eit svært godt utgangspunkt, den andre har alle odds imot seg. Dei to ungdommane vil du bruke som eksempel gjennom heile teksten – anten teksten blir eit diskusjonsinnlegg, eit kåseri eller eit intervju med deg sjølv som intervjuobjekt.

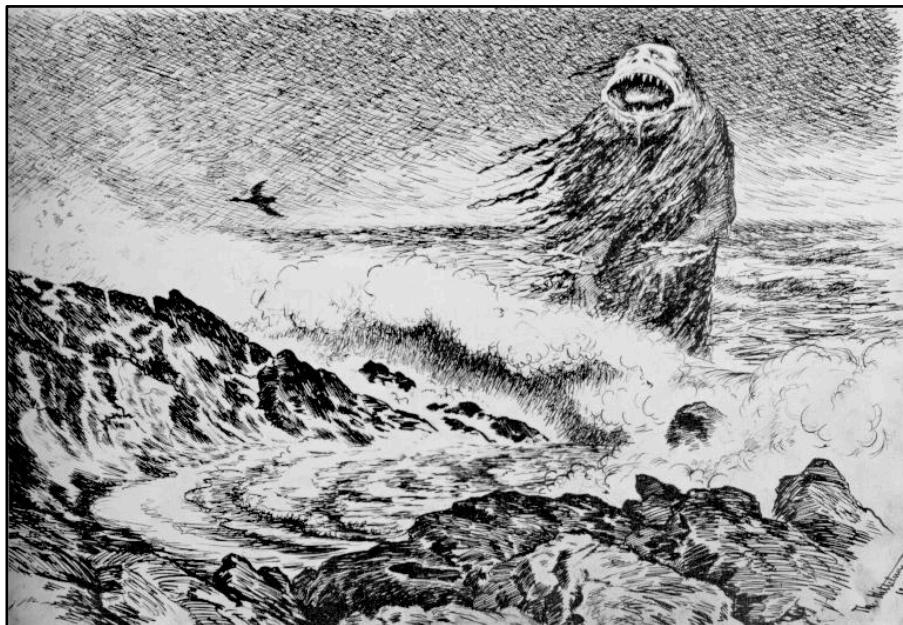
Utfordring:

Fyll ut tabellen nedanfor slik at du får fram flest mogleg forskjellar mellom dei to ungdommane. Dersom det er til hjelp for deg, kan du sjølvsgart teikne inn nye ansikt i rutene. Hugs på at det planleggingsarbeidet som du gjer i førskrivingsfasen, kan spare deg for mykje tid i dei seinare skrivesfasane!

Utsjånad		
Namn		
Kjønn		
Favorittfag		
Vennekrets		
Avstand til skule		
Bustad		
Arbeidsforhold heime		
Familiebakgrunn		
Forventningspress		
Økonomi		
Fritidsvanar		
Feriemål		
Livsmotto		

Eksamensoppgåve «B7» i norsk sidemål våren 2014:

NRK har lyst ut ein skrivekonkurranse der overnaturlege vesen og norsk natur skal vere ein del av handlinga. Du skal delta med ein tekst som viser at du kan byggje opp spenning og skape stemning.

Spørsmål å ta stilling til i førskrivingsfasen:

1. Kva er eit overnaturleg vesen?
2. Kva overnaturlege vesen kjenner du til frå norsk og utanlandsk folketry?
3. Er du innanfor eller utanfor oppgåva dersom du vel eit menneske med overnaturlege eigenskapar som overnaturleg vesen? Kva om du vel Gud, djævelen eller kong Vinter som overnaturleg vesen?
4. Svarer du på oppgåva dersom du skriv eit moderne eventyr om bukkane Bruse? Kva andre eventyr med troll i kan du lage moderne eventyr av?
5. Synest du at det er eit godt råd til ein elev å finne på heilt nye overnaturlege vesen dersom eleven ikkje har særleg kjennskap til slike frå før av? Finst det i samfunnet vårt uforklarlege fenomen som nye overnaturlege vesen kan stå bak?
6. Er du helst innanfor eller utanfor oppgåva dersom du diktar opp ei historie om jakta på påskeharen? Korleis kan du byggje opp spenning og få fram stemning?
7. Korleis kan det ha seg at ein del norsklærarar rår elevane sine til å styre unna grøssarsjangeren til skriftleg eksamen?
8. Er du innanfor eller utanfor oppgåva dersom du diktar opp ein avisreportasje med ein trolljeger?
9. Kva vil det seie at overnaturlege vesen skal «vere ein del av handlinga»? Treng vesena å vere til stades i alle avsnitta? Held det at eit overnaturleg avsnitt dukkar opp i det aller siste avsnittet?
10. Kva råd vil du gi til ein elev som har bestemt seg for å svare på oppgåva ved å skrive ei dagbok frå byrjinga av 1900-talet?
11. Er du innanfor eller utanfor oppgåva dersom du legg handlinga til vikingtida, skriv i sagastil og flettar inn ein varulv eller to?
12. Ville du helst lagt handlinga til eit kystmiljø, eit fjellmiljø eller eit skogsmiljø? Kvifor?
13. Korleis kan du bruke dialogar for å få fram stemningar og stemningsskifte i ein tekst?

Eksamensoppgåve «B7» i norsk sidemål våren 2014:

NRK har lyst ut ein skrivekonkurranse der overnaturlege vesen og norsk natur skal vere ein del av handlinga. Du skal delta med ein tekst som viser at du kan byggje opp spenning og skape stemning.

Bakgrunn:

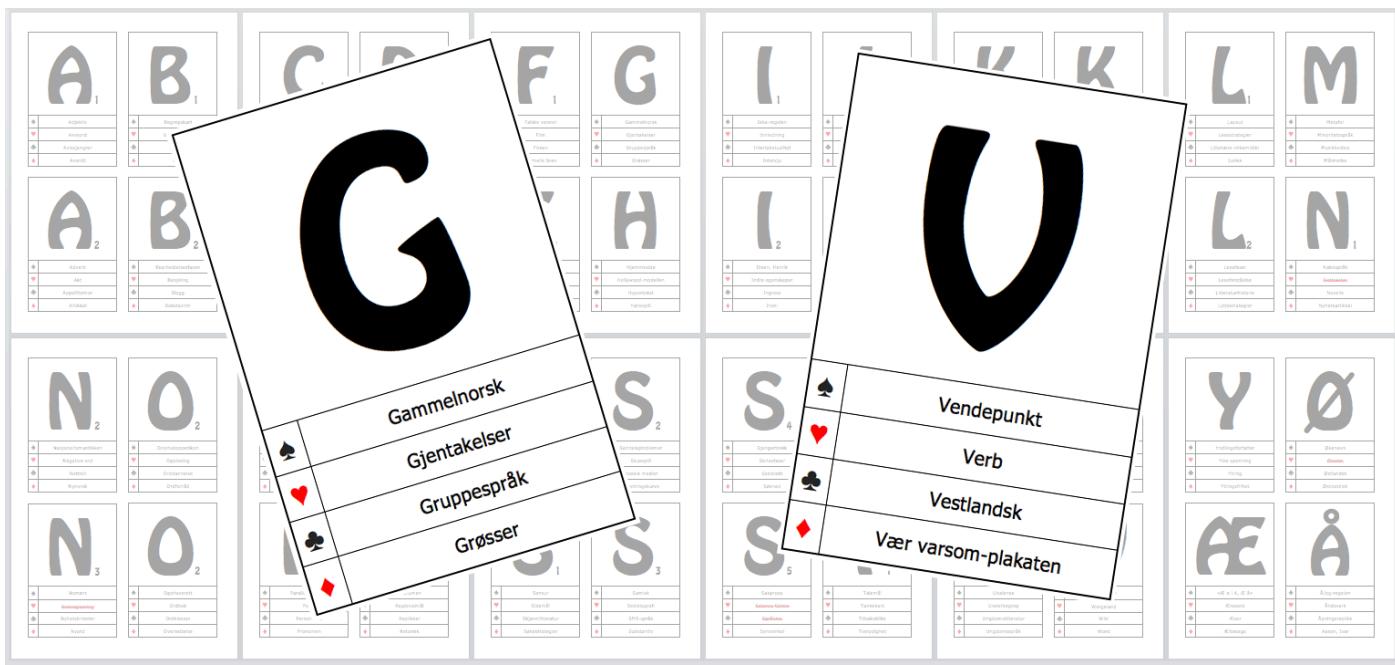
Våren 2014 inneheoldt framsida av førebuingsheftet eit illustrasjonsbilete av nøkken. Dei elevane som las om nøkken på Wikipedia, kunne få med seg at historiene om nøkken vart fortalte for å forklare drukningsulykker: Nøkken lokka folk ut i elvar og stille vatn, og deretter drog nøkken i offera sine til dei drukna. Eit formål med historiene kan ha vore å oppdra born og unge til å halde seg unna djupe vatn.

Utfordring:

Planlegg ei forteljing/novelle der temaet er drukningsulykker. Vis at du kan byggje opp spenning og skape stemning. På slutten av novella skal eit overnaturleg vesen trekkje eller halde ein av personane under vatn. Planlegg historia ved å skrive stikkord til dei tolv punkta i skjemaet nedanfor.

SLIK SKAPER DU SPENNING:

A	Val av hovedperson. Lag ein hovedperson som er lett å like: Strevar han med eit problem? Er han sårbar eller därleg stilt? Hugs på at lesarar ofte liker heltar med eit litt därleg utgangspunkt!
B	Personlege eigenskapar. Mange menneske les forteljingar fordi dei likar å drøyme. Skap interesse for hovedpersonen – gjer han anten mektig, talentfull, attraktiv eller «annleis».
C	Mål og draumar. Helten bør ha eit mål. Finst det noko i livet som helten saknar desperat? Har han ein hemmeleg draum? Skjønar lesaren tidsnok kva det er helten vil oppnå?
D	Frampeik og minneglimt. Legg inn små hint om kva som kjem til å skje seinare i forteljinga. Lat hovedpersonen mimre om viktige hendingar tidlegare i livet – noko kan snart gjenta seg ...
E	Ytre konflikt. Gi helten ein motstandar: Han kan vere betre rusta enn helten på fleire område. Ver raus, ikkje gjer motstandaren heilt usympatisk. Hugs at naturen sjølv kan vere ein motstandar!
F	Indre konflikt. Lat hovedpersonen bryte barrierar. Kanskje må hovedpersonen overvinne ei djup frykt, eller gjere noko han aldri før har prøvd? Kanskje må han også velje mellom viktige verdiar.
G	Klar fare. Lat mykje stå på spel for hovedpersonen: Risikerer han å miste livet eller skade helsa? Står ryktet og omdømet hans i fare? Kan han miste kjærasten eller øydeleggje gamle vennskap?
H	Motgang. Lat hovedpersonen oppleve små oppturar og nedturar før høgdepunktet i historia. Snu gjerne ein opptur til ein nedtur. Lat hovedpersonen miste utstyr, utvegar og/eller medhjelparar.
I	Temposkifte. Unngå ein evig straum av dramatiske hendingar. Skal du skape spenningstoppar, må du roe tempoet innimellom, til dømes med naturskildringar. Hugs at humør kan skifte brått!
J	Tvil. Plant tvil om at alt skal gå bra til slutt. Lat hovedpersonen bli lurt, lat han gløyme gode råd, eller lat han trekke galne konklusjonar. Kanskje kan du også la han oppleve svik frå ein god venn?
K	Nær klimaks. Har du greidd å skape ein situasjon der hovedpersonen ikkje har nokon veg tilbake? Står hovedpersonen overfor eit nesten umogleg val? Er alt opp til hovedpersonen?
L	Klimaks. Har du tidlegare skildra staden der sluttscena utspelar seg, slik at du slepp å bruke plass på lite spennande detaljar no? Har du funne på ein overraskande slutt? Er slutten trist? Open?

Norskpensum som 52 begrepskort

Hvilke norskfaglige begreper bør elevene beherske etter ungdomstrinnet? Norsknytt har samlet 208 begreper som skal dekke bredden i norskfaget. «Kortstokken» kan brukes som utgangspunkt for konkurranser og foredrag – og som repetisjon foran muntlig eksamen.

De neste tolv Norsknytt-sidene inneholder 52 begrepskort, og på hvert kort er det skrevet ned fire norskfaglige begreper med samme forbokstav. Alle begrepene forekommer i ett eller flere av de norskverkene som nå er i salg.

For eksempel finnes det for bokstaven «G» ett begrepskort – med ordene «gammelnorsk», «gjentakelser», «gruppespråk» og «grøsser». De fire begrepene på hvert kort skal peke mot ulike sider av norskfaget, slik at det ikke skal finnes rene «språkkort» eller «litteraturkort».

Øvelser i presist fagspråk

Hovedhensikten med de 52 begrepskortene er å utvikle elevenes norskfaglige begrepsapparat, både ved at elevene lærer seg nye begreper og ved at elevene opparbeider seg en mer presis forståelse av begreper de allerede kjenner.

Begrepskortene kan brukes på en rekke forskjellige måter:

- Kortene kan brukes i en **språklek** der den eleven som holder kortet, skal prøve å gi en ordforklaring uten å nevne selve ordet. Makkeren eller medspillerne skal så prøve å gjette ordet. Deles elevene i firergrupper, kan hver gruppe igjen deles i to lag: I hver runde (ett minutt?) skal den ene på laget forklare flest mulig begreper for makkeren.

Klarer makkeren å gjette begrepet, får paret ett plusspoeng. Må makkeren melde pass, får paret et minuspoeng. For å unngå juks er det lurt at de to som er på samme lag, sitter overfor hverandre, ikke ved siden av hverandre. Mer utførlige beskrivelser av denne spillvarianten finnes på nettet: Bruk «Alias» og «spillregler» som søkeord.

- Kortene kan brukes i en **mimelek**. Ikke alle ordene er enkle å mime, så det kan være lurt å tipse elevene om at sammensatte ord kan deles opp og mimes hver for seg ...
- Kortene kan brukes til improviserte **mini-foredrag** eller til mer forberedte **foredrag**. Begrepene er valgt ut også med tanke på det skal være mulig å snakke rundt begrepene, for eksempel ved å trekke inn overbegreper, sidebegreper eller underbegreper. Elevene kan også bli oppfordret til å gi eksempler eller til å fortelle historier tilknyttet de ulike begrepene, særlig ved de improviserte mini-foredragene er det viktig for elevene å ha kreative krisestrategier klare ...
- Kortene kan brukes til **skjønnlitterær skriving**, for eksempel ved at elevene blir bedt om å lage fortellinger som inneholder alle de fire ordene på et begrepskort.

- Kortene kan brukes til **faglitterær skriving**, for eksempel ved at elevene utarbeider solide ordforklaringer med henvisninger til kildene som er brukt. Kanskje kan klassen samarbeide om å lage sin egen «wiki»?
- Kortene kan brukes som **forberedelse** til muntlig eksamen i norsk, for eksempel på den første forberedelsesdagen, som mange elever sliter med å fylle med nyttig innhold. Ved å arbeide eller leke seg gjennom de ulike begrepskortene, enten alene eller i samarbeid med andre, kan elevene få repetert og frisket opp mange begreper som kan være nyttige å bruke på eksamensdagen.
- Kortene kan brukes i **samtaledelen** på muntlig eksamen, litt avhengig av hva de lokale retningslinjene sier om eksaminator og sensors adgang til å stille spørsmål fra hele norsklæreplanen. Kortene kan uansett brukes i **fagsamtaler** for å avdekke sterke og svake sider ved elevenes norskfaglige begrepsapparat.

De nevnte bruksmåtene er bare eksempler på hvordan begrepskortene kan brukes. Kreative norsklærere kan helt sikkert finne på mange andre måter å bruke kortene på!

Kortfarger og differensieringsmuligheter
 Ett element ved begrepskortene er foreløpig forbigått i stillhet. Foran hvert begrep på begrepskortene er det gjort plass til et symbol, nærmere bestemt en av de fire fargene i kortstokken – spar, hjerter, kløver eller ruter. Ordenes rekkefølge på kortene er alfabetisk, så symbolene sier ingenting om begrepene vanskegrad, men man kan tenke seg løsninger der de sterkeste elevene må forklare «hjerterbegrepene» på hvert enkelt kort, mens de mindre sterke elevene kan velge fritt mellom de fire begrepene på et kort.

Hvis elevene sitter i firergrupper, er det også mulig å gi hver enkelt elev en kortfarge, slik at «hjerterelevnen» alltid skal være den første til å prøve å forklare «hjerterbegrepene». Etterpå kan de andre elevene prøve å bygge ut ordforklaringen, gjerne i den rekkefølgen som kortfargene tilsier hvis dette er nødvendig for å sikre at alle elevene slipper til.

Hvis læreren vil presse elevene til virkelig å lytte til hverandre, kan elevene på firergrupper først holde foredrag for hverandre. Etterpå kan læreren be for eksempel «kløverelevene» om å oppsummere for resten av klassen!

De 208 begrepene:

- A1:** adjektiv, arveord, avissjanger, avsnitt
A2: adverb, akt, appellformer, artikkel
B1: begrepkart, bildeanalyse, bokmål, brev
B2: bearbeidelsesfasen, besjeling, blogg, bokstavrim
C: c (bokstaven), chat, cowboy-filmer, CV
D1: dataspill, de fire store, dialekt, disposisjon
D2: determinativer, diskriminerende språkbruk, dialog, dramatekst
E: egennavn, etnolekt, estetiske virkemidler, eventyr
F1: falske venner, film, fisken, formelle brev
F2: flerkolonnenotat, foredrag, formelt språk, frampekk
G: gammelnorsk, gjentakelser, gruppesspråk, grøsset
H: hjemmeside, Hollywood-modellen, hypertekst, hørespill
I1: innledning, intertekstualitet, interaksjon, intervju
I2: Ibsen, indre egenskaper, ingress, ironi
I3: importord, in medias res, indirekte tale, internett
J: j-lyden, jamstillingsvedtaket, jeg-fortelling, journalist
K1: kebabnorsk, kodeveksling, kommunikasjon, kontekst
K2: kildebruk, kommaregler, komposisjon, kortfilm
K3: konflikt, kontraster, kroppsspråk, kåseri
K4: kiosklitteratur, kommentarfelt, konnotasjon, kriminalroman
L1: layout, lesestrategier, litterære virkemidler, lyrikk
L2: lesefaser, leseforståelse, litteraturhistorie, lyttestrategier
M: metafor, minoritetsspråk, musikkvideo, målmerke
N1: nasjonalromantikken, negative ord, nettroll, nynorsk
N2: norrønt, norvagisering, nyhetskriterier, nyord
O1: onomatopoetikon, opplesing, orddannelse, ordforråd
O2: opphavsrett, ordbok, ordklasser, oversettelse
P1: palatalisering, passiv-setning, personalleri, plagiat
P2: parallelhandling, patos, personvern, pronomen
P3: personifisering, portrettintervju, preposisjonsfrase, prolog
R1: realismen, regionalmål, replikker, retorikk
R2: romantikken, reklame, riksmalet, runer
S1: sensur, sidemål, skjønnlitteratur, søkestrategier
S2: samtaleproblemer, skuespill, sosiale medier, spenningskurve
S3: samisk, selvbiografi, SMS-språk, substantiv
S4: sjangertrekk, skrifefaser, sosialekt, søknad
S5: sakprosa, science fiction, språktre, synsvinkel
S6: setningslære, skrivetrekkanten, språkhistorie, symbol
T1: taletmål, tankekart, tilbakeblikk, tvetydighet
T2: tegneserie, tegnsetting, tekstbinding, tv-serie
U: ubalanse, underbegrep, ungdomslitteratur, ungdomsspråk
V: vendepunkt, verb, vestlandsk, Vær varsom-plakaten
W: webdesign, Wergeland, wiki, Word
Y: yndlingsforfatter, ytre spenning, ytring, ytringsfrihet
Æ: «æ e i a, æ å», æresord, æser, ættesaga
Ø: økenavn, ørerim, østlandsk, østnordisk
Å: å/og-regelen, åndsverk, åpningsreplikk, Aasen
⊕: assosiasjon, etymologi, rammefortelling, trekantdrama
⊖: dagbok, førskrivingsfase, roman, vandrehistorie
⊘: biografi, fantasylitteratur, reportasje, troverdigheit
⊘: diskusjonstråd, lesevaner, særskrivingsfeil, ytre egenskaper

A
1

♠	Adjektiv
♥	Arveord
♣	Avissjanger
♦	Avsnitt

B
1

♠	Begrepkart
♥	Bildeanalyse
♣	Bokmål
♦	Brev

A
2

♠	Adverb
♥	Akt
♣	Appellformer
♦	Artikkel

B
2

♠	Bearbeidelsesfasen
♥	Besjeling
♣	Blogg
♦	Bokstavrim

C

♠	C (bokstaven)
♥	Chat
♣	Cowboy-filmer
♦	CV

D

2

♠	Determinativer
♥	Diskriminerende språkbruk
♣	Dialog
♦	Dramatekst

D

1

♠	Dataspill
♥	De fire store
♣	Dialekt
♦	Disposition

E

♠	Egennavn
♥	Etnolekt
♣	Estetiske virkemidler
♦	Eventyr

F

1

♠	Falske venner
♥	Film
♣	Fisken
♦	Formelle brev

G

♠	Gammelnorsk
♥	Gjentakelser
♣	Gruppespråk
♦	Grøsser

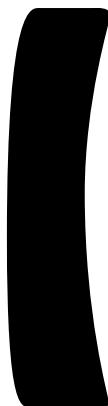
F

2

♠	Flerkolonnenotat
♥	Foredrag
♣	Formelt språk
♦	Frampek

H

♠	Hjemmeside
♥	Hollywood-modellen
♣	Hypertekst
♦	Hørespill

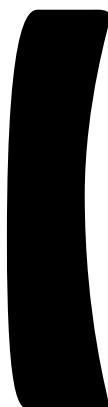
1

♠	Innledning
♥	Interjeksjon
♣	Intertekstualitet
♦	Intervju

3

♠	Importord
♥	In medias res
♣	Indirekte tale
♦	Internett

2

♠	Ibsen, Henrik
♥	Indre egenskaper
♣	Ingress
♦	Ironi

♠	J-lyden
♥	Jamstillingsvedtaket
♣	Jeg-fortelling
♦	Journalist

K 1

♠	Kebabnorsk
♥	Kodeveksling
♣	Kommunikasjon
♦	Kontekst

K 3

♠	Konflikt
♥	Kontraster
♣	Kroppsspråk
♦	Kåseri

K 2

♠	Kildebruk
♥	Kommaregler
♣	Komposisjon
♦	Kortfilm

K 4

♠	Kiosklitteratur
♥	Kommentarfelt
♣	Konnotasjon
♦	Kriminalroman

L 1

♠	Layout
♥	Lesestrategier
♣	Litterære virkemidler
♦	Lyrikk

M

♠	Metafor
♥	Minoritetsspråk
♣	Musikkvideo
♦	Målmerke

L 2

♠	Lesefaser
♥	Leseforståelse
♣	Litteraturhistorie
♦	Lyttestrategier

N 1

♠	Nabospråk
♥	Nettekster
♣	Novelle
♦	Nyhetsartikkel

N 2

♠	Nasjonalromantikken
♥	Negative ord
♣	Nettroll
♦	Nynorsk

O 2

♠	Onomatopoetikon
♥	Opplesing
♣	Orddannelse
♦	Ordforråd

N 3

♠	Norrønt
♥	Norvagisering
♣	Nyhetskriterier
♦	Nyord

O 2

♠	Opphavsrett
♥	Ordbok
♣	Ordklasser
♦	Oversettelse

P

1

♠	Palatalisering
♥	Passiv-setning
♣	Persongalleri
♦	Plagiat

P

3

♠	Personifisering
♥	Portrettintervju
♣	Preposisjonsfrase
♦	Prolog

P

2

♠	Parallelhandling
♥	Patos
♣	Personvern
♦	Pronomen

R

1

♠	Realismen
♥	Regionalmål
♣	Replikker
♦	Retorikk

R

2

♠	Romantikken
♥	Reklame
♣	Riksmål
♦	Runer

S

2

♠	Samtaleproblemer
♥	Skuespill
♣	Sosiale medier
♦	Spanningskurve

S

1

♠	Sensur
♥	Sidemål
♣	Skjønnlitteratur
♦	Søkestrategier

S

3

♠	Samisk
♥	Selvbiografi
♣	SMS-språk
♦	Substantiv

S, 4

♠	Sjangertrekk
♥	Skrivefaser
♣	Sosiolekt
♦	Søknad

S, 6

♠	Setningslære
♥	Skrivetrekanten
♣	Språkhistorie
♦	Symbol

S, 5

♠	Sakprosa
♥	Science fiction
♣	Språktre
♦	Synsvinkel

T, 1

♠	Talemål
♥	Tankekart
♣	Tilbakeblikk
♦	Tvetydighet

T
2

♠	Tegneserie
♥	Tegnsetting
♣	Tekstbinding
♦	TV-serie

U

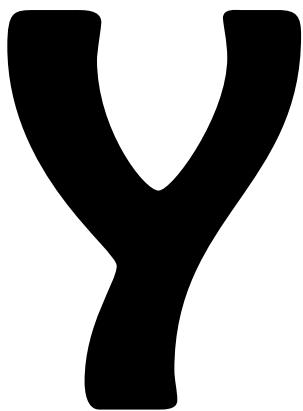
♠	Vendepunkt
♥	Verb
♣	Vestlandsk
♦	Vær varsom-plakaten

U

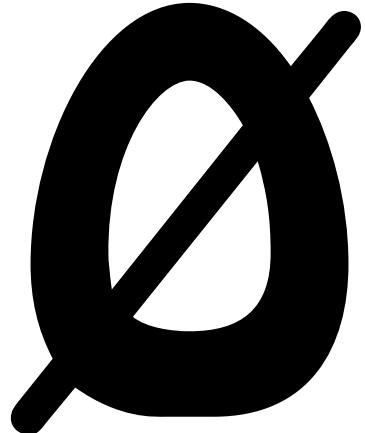
♠	Ubalanse
♥	Underbegrep
♣	Ungdomslitteratur
♦	Ungdomsspråk

W

♠	Webdesign
♥	Wergeland, Henrik
♣	Wiki
♦	Word

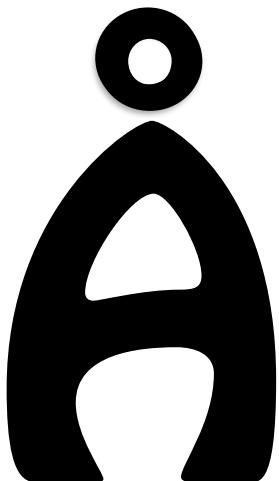
♠	Yndlingsforfatter
♥	Ytre spenning
♣	Ytring
♦	Ytringsfrihet

♠	Økenavn
♥	Ørerim
♣	Østlandsk
♦	Østnordisk

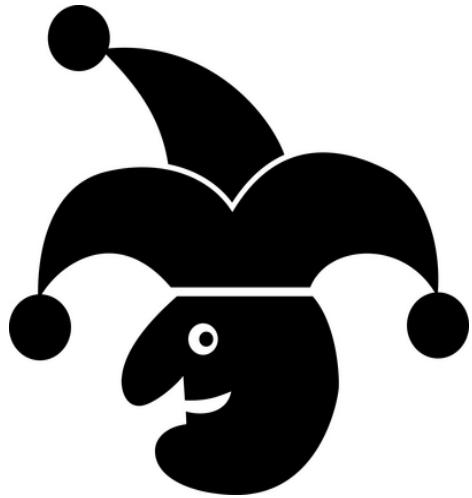
♠	«Æ e i A, æ å»
♥	Æresord
♣	Æser
♦	Ættesaga

♠	Å/og-regelen
♥	Åndsverk
♣	Åpningsreplikk
♦	Aasen, Ivar

♠	Assosiasjon
♥	Etymologi
♣	Rammefortelling
♦	Trekantdrama

♠	Biografi
♥	Fantasylitteratur
♣	Reportasje
♦	Troverdighet

♠	Dagbok
♥	Førskrivingsfase
♣	Roman
♦	Vandrehistorie

♠	Diskusjonstråd
♥	Lesevaner
♣	Særskrivingsfeil
♦	Ytre egenskaper

FASITSIDE

Falske venner fra
Danmark - side 34

Falske venner fra
Sverige - side 35

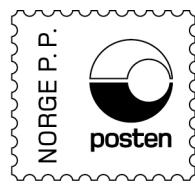
Falske venner fra
England - side 36

A
T
O
M
K
R
A
F
T
U
L
Y
K
K
E

B
O
N
D
E
F
O
R
T
E
L
L
I
N
G

I
N
N
B
Y
D
E
L
S
E
S
K
O
R
T

B-økonomi

Norsknytt

Norsknytt nummer 1/2-2014

Returadresse:
Norsknytt
Postboks 303
7601 LEVANGER

Rudolf Nilsen (1901–1929)

Jeg hadde tenkt

*Jeg hadde sett dig lenge, der du kom
for alltid vet jeg det, når du er nær –
og hadde tenkt å hilse lett og koldt,
fordi jeg ennu har dig altfor kjær.
Slik vilde jeg forsvare mig med kulde
og også verge dig på samme vis,
så alle våre nye drømme skulde
som sene blomster visne inn i is.*

*Jeg hadde tenkt ... Men da du stanset
med dette hemmelige gode blikk
og dette fjerne smil, jeg vet så meget om –
da skjønte jeg at planen ikke gikk.
Jeg tok din hånd og følte fra dens flate
et varsomt strøk, det lille kjærtregn, vi
bestandig brukte i en folksom gate
den gang da ennu intet var forbi.*